

Beretning Sund By Netværket 2002-2005

**– aktiviteter og betydning
for det sundheds-
fremmende arbejde**

Beretning Sund By Netværket 2002-2005

**– aktiviteter og betydning for det
sundhedsfremmende arbejde**

Jens Kristoffersen
Tine Curtis

Beretning Sund By Netværket 2002-2005 – aktiviteter og betydning for det sundhedsfremmende arbejde

Jens Kristoffersen og Tine Curtis

Copyright © Statens Institut for Folkesundhed, København 2006

Uddrag, herunder figurer, tabeller og citater er tilladt mod tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende publikation, bedes tilsendt.

Omslag: Michala Clante Bendixen
Tryk: Schultz Grafisk

Beretningen kan rekvireres ved henvendelse til:

Statens Institut for Folkesundhed (SIF)
Øster Farimagsgade 5A, 2. sal
1399 København K
Telefon 39 20 77 77 - Telefax 39 20 80 10
E-mail: Sif@si-folkesundhed.dk
www.si-folkesundhed.dk

ISBN: 87-7899-096-3

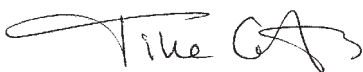
Forord

Denne beretning dækker Sund By Netværkets arbejde i valgperioden 2002 til 2005 og er en opfølgning på Netværkets tradition for løbende at dokumentere den sundhedsfremmende og forebyggende indsats. Sund By Netværket har senest udgivet årsberetninger i 2000 og 2001. Formålet med denne beretning er at beskrive de aktiviteter, Netværkets medlemmer har gennemført i perioden, samt at belyse hvilken betydning, det har for medlemmerne og deres arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse at være en del af Netværket. Det har desuden været et ønske fra Netværket, at beretningen også skulle pege fremad og belyse de væsentligste udfordringer for Netværket i den kommende valgperiode.

Valgperiodeberetningen er blevet til i samarbejde mellem Sund By Netværkets evalueringssgruppe og Statens Institut for Folkesundhed (SIF). Beretningen er primært baseret på data indsamlet ved hjælp af et spørgeskema udsendt til samtlige koordinators i Netværket. Spørgeskemabesvarelsene er suppleret med skriftligt materiale i form af kommunale og amtslige sundhedsplaner, beskrivelser af gennemførte aktiviteter, tidligere udgivelser fra Sund By Netværket, pressemeddelelser og rapporter om Netværkets arbejde. Desuden har journalist Karl Jack interviewet relevante politikere hos alle medlemskommuner og -amter for at opnå indsigt i den politiske holdning og opbakning til Netværkets arbejde. Endelig har SIF gennemført interview med Gregor Gurevitsch, der var formand for Netværket i perioden 2002-2005, og med Kirsten Lee, den nuværende formand. I interviewene giver de to formænd deres bud på, dels hvilke resultater Netværket har opnået i den forgangne periode, dels hvilke udfordringer Netværket står overfor i den kommende periode.

Forskningsassistent Jens Kristoffersen, SIF, har stået for indsamling og analyse af spørgeskemabesvarelsener samt foretaget interviews med den tidligere og nuværende formand for Netværket. Journalist Karl Jack har gennemført og beskrevet interviews med de lokale politikere hos medlemskommuner og -amter. Beretningen er udarbejdet af programkoordinator Tine Curtis og forskningsassistent Jens Kristoffersen, SIF.

Marts 2006,

Tine Curtis
Programkoordinator,
Statens Institut for Folkesundhed

Kirsten Lee
Folkesundhedschef,
Formand for Sund By Netværket

Indholdsfortegnelse

FORORD	3
NETVÆRKETS GRUNDLAG, STRUKTUR OG ORGANISERING	7
FORMÅL OG RETNINGSLINIER	7
NETVÆRKETS OPBYGNING	8
OVERORDNEDE AKTIVITETER	9
NATIONALE OG INTERNATIONALE SAMARBEJDSPARTNERE	10
NETVÆRKETS INDSATS OG AKTIVITETER.....	13
SUNDHED PÅ ARBEJDSPLADSEN	13
FOREBYGGELSE AF ULYKKER	15
KOST OG FYSISK AKTIVITET	17
FOREBYGGELSE PÅ TOBAKSOMRÅDET	19
SÆRLIGE INDSATSER FOR PERIODEN 2002 – 2005	20
NETVÆRKETS FORANKRING HOS MEDLEMMERNE	23
SUNDHEDSPLANER OG FOREBYGGELSESPOLITIK	23
TVÆRSEKTORIELT PERSPEKTIV	26
BORGERINDDRAGELSE.....	27
ERFARINGSOPSAMLING.....	29
NETVÆRKETS VÆRDI FOR MEDLEMMERNE.....	30
NETVÆRKET SET FRA POLITIKERNES SYNSVINKEL	33
INTERVIEW MED POLITIKERNE.....	35
RESULTATER I VALGPERIODEN OG UDFORDRINGER FOR DEN KOMMENDE TID.....	55
AKTIVITETER OG BETYDNINGEN FOR DET SUNDHEDSFREMMENDE ARBEJDE	61

Netværkets grundlag, struktur og organisering

Formål og retningslinier

Sund By Netværket blev oprettet i 1991 som et politisk bindende netværk af kommuner og amter. Det overordnede formål er at styrke det lokale sundhedsfremmende og forebyggende arbejde gennem et forpligtende netværkssamarbejde. Grundlaget for Netværket og medlemmernes arbejde er Tiltrædelsesdokumentet, som blev udarbejdet i 1995. Det er Netværkets strategi løbende at tilpasse sig udviklingen i samfundet. Dokumentet bliver derfor revideret og opdateret i forbindelse med udviklingen i de sundhedsfremmende og forebyggende opgaver. Af Tiltrædelsesdokumentet fremgår det, at medlemskommuner og -amter forpligter sig til at arbejde for følgende to overordnede formål:

1. At samarbejde om udvikling af hensigtsmæssige metoder og materiale i det forebyggende sundhedsarbejde.
2. Lokalt at arbejde for en forankring af forebyggelses- og sundhedsfremmeindsatsen, således at amtet/kommunen kan være en model for det lokale arbejde med forebyggelse og sundhedsfremme.

Tiltrædelsesdokumentet opstiller foruden formålet syv målområder, som Netværket anser som centrale for en forankring af den forebyggende og sundhedsfremmende indsats lokalt. Følgende syv målområder vil blive inddraget i beretningen i forbindelse med gennemgangen af medlemmernes arbejde i den forgangne periode:

- 1) *Borgerinddragelse*: I forbindelse med lokalt sundhedsarbejde er det centralt, at borgerne bliver inddraget i processen. Medlemmerne skal gøre det synligt for borgerne, hvordan de kan opnå indflydelse og deltage i arbejdet.
- 2) *Forebyggelses- og sundhedsfremmepolitik og planer*: Medlemmerne forpligter sig til at udarbejde en sundhedsplan, der skal gøre sundhedsfremme til en integreret del af alle de kommunale/amtsslige forvaltningers aktiviteter.
- 3) *Sund By koordinations- eller styregruppe*: Der skal hos hvert medlem nedsættes en tværsektoriel gruppe, der har til opgave at sikre en løbende politisk debat af de forebyggende og sundhedsfremmende initiativer.
- 4) *Sund By sekretariat*: Der skal oprettes et sekretariat med mindst en fuldtidsansat koordinator.
- 5) *Prioriterede opgaver*: Medlemmerne skal primært arbejde med de af Netværket udpegende prioriterede temaer indenfor sundhedsfremme og forebyggelse.
- 6) *Vurderings- og evalueringsmekanismer*: Medlemmerne forpligter sig til at foretage og deltage i evalueringer af de aktiviteter, der indgår i Netværket.

- 7) *Sundhedspolitik og planlægning i øvrigt*: Opgaverne, som medlemmerne beskæftiger sig med i forbindelse med deres Sund By Netværks medlemskab, skal integreres i amtets eller kommunens øvrige sundhedspolitik.

Med afsæt i formålet og målområderne fokuserer Sund By Netværket på at udvikle egne metoder og materialer i det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Erfaringerne fra arbejdet skal formidles nationalt, så amter, kommuner og organisationer kan få glæde af den genererede viden og gennemføre egne lokale indsatser. Sund By Netværket bestræber sig på at fremstå som model for, hvordan amter og kommuner kan organisere sig og gennemføre egnede sundhedsfremmende og forebyggende aktiviteter.

Netværket består i 2006 af seks amter og tolv kommuner, hvoraf tre kommuner er blevet optaget i løbet af 2005.

Center for Forebyggelse (Sundhedsstyrelsen) og Statens Institut for Folkesundhed er tilknyttet Netværket som faglig støtte, mens Kommunernes Landsforening, Netværket af forebyggende Sygehuse og Flensborg kommune har observatørstatus i Netværket.

Medlemmerne af Sund By Netværket betaler et kontingent, der dækker driften af Netværkets sekretariat. Netværkets aktiviteter bliver finansieret gennem pulje- og fondsmidler primært fra Indenrigs- og Sundhedsministeriet og EU.

Netværkets opbygning

Alle kommuner og amter i Danmark kan blive optaget i Sund By Netværket, hvis der lokalt er politisk tilsagn om at tilslutte sig de omtalte overordnede formål og målområder. Ved optagelse udpeger det nye medlem en koordinator, som bliver repræsentanten i Netværket, og som varetager kontakten mellem Netværket og kommunen/amtet. Koordinatorens øvrige opgaver omfatter:

- *at deltage i plenummøder, sommerskole og temadage*
- *at rundsende lokalt udviklet materiale til inspiration til øvrige koordinører*
- *at være villig til at deltage i styregrupper for temaer, arbejdsgrupper og forretningsudvalget*
- *efter tur at påtage sig sekretariatsfunktionen for Sund By Netværket*
- *lokalt at arbejde for at iværksætte Netværkets prioriterede temaer og aktiviteter*

Netværket består af plenum som det bestemmende hovedforum. Hvert medlem er repræsenteret i plenum ved den lokale koordinator, der har stemmeret. Desuden deltager Netværkets samarbejdspartnere og observatører i plenum, dog uden stemmeret. Det er plenums opgave at varetage den overordnede planlægning for den kommende periode, at fastlægge budgettet og godkende regnskabet samt at diskutere de fremtidige tiltag i Netværket. Det er også plenum, der tager stilling til ansøgninger om optagelse af nye med-

lemmer i Netværket samt nedsætter forretningsudvalg og ad hoc projektgrupper og udvalg. Der afholdes plenummøder mindst tre gange årligt.

Årsmødet, som afvikles i forbindelse med årets første plenummøde, er et møde, hvor medlemmerne kan tage et emne op af særlig interesse for Netværket. Mødet har varighed af en dag, og medlemmerne har mulighed for at deltage med flere personer end koordinatoren.

Forretningsudvalget består af 3 til 5 medlemmer, og det tilstræbes, at både amter og kommuner er repræsenteret. Det er forretningsudvalgets opgave at følge op på beslutninger taget i plenum samt at træffe de nødvendige beslutninger mellem plenummøderne. Der afholdes møder i forretningsudvalget forud for hvert plenummøde, og udvalget har til opgave at udarbejde indstillinger og forberede plenummøderne, herunder også årsmødet. Den nationale Netværkskoordinator er Sund By Netværkets officielle repræsentant og sammen med sekretariatet det interne omdrejningspunkt.

Sekretariatet varetager den daglige drift af Netværket. Opgaverne omfatter distribution af relevant information til medlemmerne, koordinering af møder og aktiviteter samt at varetage kontakten til Netværket udadtil. Finansieringen af sekretariatet sker via kontingentbetaling. Sekretariatet følger den nationale Netværkskoordinator og har været placeret i Nordborg i perioden 1992-2005. I marts 2005 flyttede sekretariatet til København.

Overordnede aktiviteter

De ovenfor omtalte plenummøder, årsmøder og forretningsudvalgsmøder udgør sammen med sommerhøjskolen og studierejser, de aktiviteter, som Netværket løbende arrangerer. Derudover deltager medlemmerne i diverse styre- og arbejdsgrupper.

Sommerhøjskolen er en årlig tilbagevendende begivenhed, der varer 3 dage og har deltagere fra både Netværket og andre interesserede. Hvert år har et særligt tema, der præsenteres af foredragsholdere ud fra såvel en teoretisk som en praktisk indfaldsvinkel. Desuden giver sommerhøjskolen rig lejlighed til fælles diskussioner. I den forgangne valgperiode har sommerhøjskolen haft følgende temaer: Sundhed for børn og unge - Handleplaner for kost og fysisk aktivitet (2002), Partnerskab i arbejdet med folkesundhed på arbejdspladsen (2003), Styrken i det lokale forebyggende og sundhedsfremmende arbejde (2004) og Borgerrettet forebyggelse i den nye struktur (2005).

Sund By Netværket har tidligere foretaget studieture til relevante projekter, institutioner eller samarbejdspartnere i Europa men har ikke fundet anledning til at gøre dette i perioden 2002 – 2005. Studietur er dog forsat en aktivitet, som vil indgå i Netværkets arbejde og udvikling, og der påtænkes en tur i løbet af 2007.

Koordinatorerne deltager løbende i styregrupper for de prioriterede temaer og i diverse arbejdsgrupper i forbindelse med indsatsområder, som Netværket ønsker at beskæftige sig med. Sund By Netværkets prioriterede temaer har i perioden 2002 til 2005 været: Sundhed på arbejdspladsen, Ulykkesforebyggelse samt Kost og fysisk aktivitet. Fra juni 2005 har også Forebyggelse på tobaksområdet (rygestop) været et tema.

Foruden de omtalte styre- og arbejdsgrupper er der nedsat en IT gruppe, der beskæftiger sig udviklingen og vedligeholdelse af Netværkets database og hjemmeside. Der er også nedsat en evalueringsgruppe, der sikrer udarbejdelsen af evalueringer af Netværkets arbejde. I evalueringsgruppen deltager udover koordinatorene også Statens Institut for Folkesundhed. Endelig nedsættes der arbejdsgrupper i forbindelse planlægningen af sommerhøjskolen. Denne opgave går på skift mellem medlemmerne.

Nationale og internationale samarbejdspartnere

Netværk af forebyggende sygehuse i Danmark

Netværk af forebyggende sygehuse er landsdækkende og består af 50 sygehuse. Formålet er at styrke sygehusenes indsats og ansvar for sygdomsforebyggelse og sundhedsfremme rettet mod patienter, personale og nærsamfund. Tværfaglige arbejdsgrupper fokuserer blandt andet på indsatser indenfor kost og fysisk aktivitet, tobaksforebyggelse, selvmordsforebyggelse og forebyggelse på alkoholområdet. Netværket af forebyggende sygehuse og Sund By Netværket har indgået et samarbejde, der i første omgang omfatter videndeling gennem fælles observatørstatus ved netværksmøder.

Nationalt Center for Sundhedsfremme på Arbejdspladsen (NCSA)

NCSA skal sprede viden og kompetence vedrørende sundhedsfremme på arbejdspladsen til virksomhedsrådgivere. Centret drives af Københavns kommune og Sønderjyllands Amt med baggrund i en forebyggelsesaftale med Indenrigs- og sundhedsministeriet. Sund By Netværket og NCSA deler indsatsområdet sundhed på arbejdspladsen og har indledt samarbejde for at opretholde den opnåede viden og kompetence efter NCSAs lukning i marts 2006.

Nationalt Center for Rygestop

Nationalt Center for Rygestop blev etableret i april 2001 for en treårig periode på grundlag af en forebyggelsesaftale mellem Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Sundhedsstyrelsen og Københavns Kommune. Centret blev lukket i 2005. Centret har haft til formål at støtte og rådgive amter, kommuner og deres institutioner i arbejdet med at etablere og udbygge bæredygtige rygestoptilbud. Centrets viden og kompetencer er nu basis for Sund By Netværkets tema om Forebyggelse på tobaksområdet.

Forum for Amtslige forebyggelseskonsulenter

Forum for Amtslige forebyggelseskonsulenter består af repræsentanter fra landets 14 amter, samt Frederiksberg og Københavns kommuner. Derudover er Amtsrådsforeningen, Center for forebyggelse, Sundhedsstyrelsen, og Sundhedsministeriet repræsenterede. Formålet er bredt formuleret at kvalificere og udvikle det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde for bedre folkesundhed i Danmark. Sund By Netværket har i forbindelse med såkaldte formandsnetværksmøder drøftet fælles kompetenceudvikling og fælles koordinering af konferencer. Derudover har der været betydelig videndeling mellem netværkene både ved deltagelse i hinandens arrangementer og ved udsendelse af alt publiceret materiale til begge parter.

Healthy City Network (WHO)

Sund By Netværket er repræsenteret i WHO's Healthy City Network ved Horsens og Københavns medlemskab siden henholdsvis 1987 og 1988. Healthy City Network består af ca. 1200 byer fordelt i 30 lande i WHO's europæiske region. Medlemsbyerne forpligter sig til at arbejde med de prioriterede emner, som fastlægges hvert femte år. Den nuværende femårsperiode fokuserer på Healthy ageing, Healthy urban planning og Health impact assessment.

Safe Communities (WHO)

Viborg, Vejle, Horsens og Nordborg indgår i Safe Community netværket, som består af 85 byer eller kommuner over hele verden. Der er stor skandinavisk repræsentation. Netværket udspringer fra WHO's 'Health for all' strategi og deres 'Global Programme on Accident Prevention and Injury Control'. Det er Netværkets formål, at medlemmerne arbejder for at udvikle en sikrere by ved hjælp af kampagner og undervisning i forebyggelse af ulykker.

HEPRO

Sund By Netværket indgår som partner i et større baltisk samarbejde, der omhandler udarbejdelsen og brugen af sundhedsprofiler. Projektet er medfinansieret af EU. Det samlede Sund By Netværk er partner i projektet og desuden deltager flere enkelte medlemmer. Projektet omfatter byer fra Norge, Finland, Estland, Letland, Litauen, Polen og Danmark. Fra flere af de øvrige lande er de lokale Healthy City Networks involverede. Projektet følges af WHO.

Sund By Netværkets samarbejde med og deltagelse i ovenstående nationale og internationale netværk sikrer Sund By Netværket opdateret viden indenfor alle interesseområderne og skaber nyttige samarbejdsrelationer til udførelse af sundhedsfremmende aktiviteter.

Netværkets indsats og aktiviteter

Sund By Netværkets medlemmer forpligtiger sig til at arbejde med Netværkets prioriterede temaer. Det er Plenum, der ved konsensus vælger temaerne. Gennem hele valgperioden har temaerne været følgende: 'Sundhed på arbejdspladsen', 'Forebyggelse af ulykker' samt 'Kost og fysiks aktivitet'. I efteråret 2005 er Forebyggelse på tobaksområdet inddraget som et fjerde prioriteret tema. Medlemmerne forpligtiger sig til at arbejde med disse områder, men det forhindrer ikke medlemmerne i at beskæftige sig med andre områder, som der lokalt er interesse for og ressourcer til at arbejde med. Nedenfor omtales de tiltag, der udgør medlemmernes lokale indsats indenfor de prioriterede temaer. Flere af disse tiltag foregår løbende og fortsætter ind i den nuværende valgperiode. Materiale udarbejdet af Sund By Netværket i forbindelse med de prioriterede temaer kan ses på Netværkets hjemmeside: www.sund-by-net.dk.

Sundhed på arbejdspladsen

'Sundhed på arbejdspladsen' har været et prioriteret tema siden Netværkets begyndelse. Netværkets medlemmer har i den forbindelse været forpligtede til at arbejde hen mod at gennemføre sundhedspolitikker på såvel de kommunale og amtslige arbejdspladser som på de private arbejdspladser. Arbejdspladsen er en vigtig arena for det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde, dels fordi langt den største andel af den voksne befolkning er tilknyttet en arbejdsplads, hvilket giver mulighed for at rette en indsats mod mange, og dels fordi arbejdsmiljøet og den måde livet leves på arbejdspladsen har stor indflydelse på vores sundhed. Derudover skaber arbejdspladsen en god ramme for opfølgning og evaluering af eventuelle indsatser. Netværket har derfor siden stiftelsen været meget aktiv på dette område. I valgperioden 2002–2005 har temaet blandt andet været emne for sommerhøjskolen 2003 under overskriften 'Partnerskab i arbejdet med folkesundhed på arbejdspladsen'. I foråret 2005 afholdt Sund By Netværket i partnerskab med Nationalt Center for Sundhedsfremme på Arbejdspladsen en konference om 'Overvægt på arbejdspladsen'. Konferencens formål var at diskutere, hvordan medarbejdere og ledelse kan tackle de udfordringer, som svær overvægt kan medføre.

Målsætningerne for arbejdet

På baggrund af Netværkets målsætninger for arbejdet med Sundhed på arbejdspladsen udformes der målsætninger for den lokale indsats. Medlemmerne har i perioden arbejdet med opnåelsen af et generelt godt arbejdsmiljø, hvilket blandt andet dækker over udarbejdelsen af alkohol-, ryge og kostpolitikker, fastholdelsespolitikker samt fokus på stress og psykisk arbejdsmiljø.

Arbejdet i perioden 2002-2005

Ovenstående målsætninger er fulgt op af konkrete lokale tiltag. Samtlige medlemmer har været aktive indenfor temaområdet i perioden, med undtagelse af de tre kommuner der først er blevet en del af Netværket i løbet af 2005. Medlemmernes indsats spænder vidt og har blandt andet omhandlet røgfrie miljøer, sund og fedtfattig kost, alkoholfrie arbejdspladser, motionstilbud, forebyggelse af stress, forebyggelse af rygproblemer, forebyggelse og reduktion af sygefravær, arbejdsfastholdelse og udarbejdelse af både personlige og virksomhedssundhedsprofiler. Metoderne og midlerne, der har været anvendt i arbejdet, har omfattet kurser, foredrag, foldere, aktivitets- og temadage og spørgeskemaundersøgelser.

Arbejdet med sundhed på arbejdspladsen har i valgperioden omfattet en generel bred sundhedsindsats i forbindelse med f.eks. undervisningstilbud til kommunale arbejdspladser i 'Hvordan bevarer vi vores sundhed'. Derudover har flere netværksmedlemmer tilbudt at udarbejde sundhedsprofiler for virksomheder og personlige sundhedsprofiler, blandt andet i samarbejdet med NCSA. Virksomhedsprofilen er en sundhedsprofil, der kortlægger og analyserer, hvor sund en given arbejdsplads er, med mulighed for at sammenligne resultatet med andre virksomheder. Den personlige sundhedsprofil ser på den enkelte sundhed, men også på arbejdspladsens sundhed. Den enkelte medarbejder får mulighed for at gøre status over sine vaner, sin sundhed og sin trivsel. Arbejdspladsen får efterfølgende en anbefaling om, hvordan man kan hjælpe de medarbejdere, der ønsker at leve mere sundt.

Der har også været indsats, der har haft et mere specifikt fokus. Disse har især omhandlet sund kost samt ryge- og alkoholpolitik. I Vestsjællands Amt har man indgået et samarbejde mellem 5 videnscentre (Gerlev Idrætshøjskole, Ankerhus Seminarium, BST-Sorø, amtets Misbrugscenter og amtets Sundhedssekretariat), der hver især repræsenterer et indsatsområde i relation til sundhed på arbejdspladsen, og som tilbyder deres service til både de private og de offentlige virksomheder i amtet. Indenfor kostområdet har Ankerhus Seminarium blandt andet tilbudt orienteringsmøder med forskellige emner indenfor kost og ernæring. Flere andre medlemmer har indgået samarbejde med diætistkonsulenter, som har holdt foredrag for interesserede virksomheder vedrørende rådgivning om kost og motion. Holbæk kommune har arrangeret kostkursusforløb, og i Vallø har der været gennemført Spis-dig-let kurser for ansatte i kommunen. Rygning er den risikofaktor, som flest medlemsamter og -kommuner har arbejdet målrettet med. Indsatsen har primært bestået af rygestopkurser til medarbejdere på offentlige og private virksomheder samt rådgivning i forbindelse med udarbejdelse af rygepolitikker. Et rygestopkursus foregår i en gruppe, der aftaler en fælles stopdag for hele holdet. Gruppen modtager undervisning i emner som afhængighed af nikotin, brug af nikotinerstatning, helbredsfordele ved rygestop, hvordan vægtproblemer klares og hvordan man holder ud at holde op. Nogle medlemmer har arbejdet med alkohol, hvor virksomheder har fået tilbud om at få besøg af alkoholkonsulenter. Konsulenterne har ydet rådgivning og vejledning til virksomhederne i udarbejdelsen af en alkoholpolitik samt undervist i værktøjer til fremme af kollegial støtte og opmærksomhed overfor misbrugsproblemer blandt medansatte. Blandt Netværkets

medlemmer er der også flere, der gennem foredrag og undervisningsforløb har inddraget fysisk aktivitet i forbindelse med sundhedsindsatsen på arbejdspladsen. 'Hvordan holder du din krop i form gennem hele livet' var et gratis foredragstilbud, som næsten alle kommunale arbejdspladser i Holbæk har benyttet sig af. Andre medlemmer har tilbudt kommunerabat til fitness-center, firmasport, svømmehaller osv. eller har tilbudt alle ansatte i kommunen at få udarbejdet en motionsprofil. I Københavns kommune og Storstrøms Amt gennemførte man i perioden 2002-2004 Tarzan Cup, som var en motions- og kostvejledningsaktivitet for arbejdspladser. Aktiviteten havde i Storstrøms Amt 600 deltagere fra 120 virksomheder.

Blandt det materiale, medlemmerne har benyttet i deres arbejde med Sundhed på arbejdspladsen, er Sund By Netværkets publikation fra 2000: 'Sund By Netværktøjskassen - Sundhed og trivsel på arbejdspladsen', der samler erfaringer, redskaber og metoder indenfor området. Netværktøjskassen blev revideret i slutningen af 2004. Sammen med Netværkets sundhedsprofiler har Netværktøjskassen været de mest benyttede i forbindelse med de lokale indsatser. Derudover har medlemmerne benyttet materiale fra NCSA og Sundhedsstyrelsen samt benyttet sig af sundhedsinstruktøruddannelsen, der var et kursus for at uddanne iværksættere af sundhedsfremmende tiltag lokalt på arbejdspladserne.

Forebyggelse af ulykker

Forebyggelse af ulykker har været et prioriteret tema i Netværket siden 1993. Temaet forpligter medlemmerne til at følge udviklingen i antallet af forskellige typer af ulykker og kontinuerligt opretholde og udvikle indsatsen mod de store ulykkesgrupper (navnlig børneulykker og ældres faldulykker).

Kommissoriet for styregruppens arbejde fremhæver, at antallet og typen af ulykker lokalt skal følges nøje. Netværksmedlemmer skal løbende sætte ind over for de store ulykkesgrupper, dvs. arbejds-, trafik- og hjemme/fritidsulykker (børn og ældre), ligesom der skal være fokus på innovation og kvalitetssikring af det ulykkes- og skadesforebyggende arbejde. Hovedopgaven er at udarbejde en strategi for forebyggelse af ulykker samt at gennemføre indsatser, der bidrager til dette formål. Det tilstræbes, at WHO-Safe Community-kriterierne anerkendes og efterleves i Netværket. Derudover skal medlemmernes indsats understøtte de nationale folkesundhedsprogrammer – senest "Sund hele livet", 2002.

Målsætningerne for arbejdet

Målsætningen omfatter navnlig faldforebyggelse blandt ældre og forebyggelse af fritidsulykker blandt børn og unge for at reducere tilskadekomster i hjemmet og i daginstitutionerne. Et andet højt prioriteret emne indenfor temaet er øget trafiksikkerhed. Dette arbejde omfatter etablering af sikre gang- og cykelmuligheder for børn til og fra skole. Endelig nævnes blandt medlemmerne også nedsættelse af arbejdsulykker, som er et indsatsområde under både ulykkestemaet og temaet Sundhed på arbejdspladsen.

Arbejdet i perioden 2002-2005

Lokalt bliver indsatsen for ulykkesforebyggelse primært målrettet de unge og de gamle. Der er gjort en stor indsats med hensyn til forebyggelse af fritidsulykker blandt børn og unge i dag- og fritidsinstitutioner. Arbejdet med ulykkesforebyggelse har primært bestået i udvikling og distribuering af materiale, og halvdelen af medlemmerne angiver, at de har distribueret Netværkets håndbog i håndtering af småskader 'Vi kan selv – Mestring af småskader' til institutionerne i lokalområderne. Bogen sætter fokus på de småskader, som kan klares ved at udøve simpel førstehjælp, og som derfor kan være med til at mindske presset på landets skadestuer. Håndbogen giver også mulighed for at inddrage det pædagogiske personale og forældre i forebyggelsesarbejdet og håndteringen af ulykken, når den er sket. 'Børnesikkerhed 0-15 år' er en anden udgivelse, som Netværket har været med til at udarbejde. Bogen henvender sig til sundhedsplejersker, læger, pædagoger, lærere og forældre og beskriver hvilke faktorer, der har særlig betydning for børns sikkerhed i forskellige aldre, og hvordan ulykker bedst kan forebygges. Håndbogen er blevet udsendt til samtlige kommuner i landet. 'Bamses brandskole' er en anden indsats, som flere af medlemmerne har benyttet sig af. Dette er en aktivitet, hvor børnene får flere håndgribelige eksempler på, hvor nemt der kan gå ild i ting, og hvordan ilden kan slukkes. Andre lokale indsatser omhandler forebyggelse af ulykker blandt småbørnsfamilier via rådgivning og vejledning i forbindelse med sundhedsplejens besøg og mødregrupper, rådgivning til dagplejemødre om sikkerhed i hjemmet samt legepladsinstruktører, der besigtiger de lokale institutioners legepladser med henblik på at øge sikkerhed og ulykkesforebyggelse.

Indsatsen for forebyggelse af faldulykker blandt ældre er også karakteriseret ved udarbejdelse af informationsmateriale til relevant fagpersonale og personer i risikogruppen. Netværket har blandt andet udgivet en række pjecer med livsstilsråd til ældre. Pjecerne informerer og rådgiver om emner som: Bolig, Fødder, Medicin, Kost, Fællesskab, Syn, Påklædning og Væsker. Materialet er blevet sendt ud til alle medlemsamter og -kommuner. Derudover har en del medlemmer afholdt 'Inspirationsdage' vedrørende faldulykker. Disse dage har haft til formål at orientere personer, der foretager forebyggende hjemmebesøg, om de seneste erfaringer og anbefalinger inden for faldforebyggelse og opdatere deres viden vedrørende balance og bevægelse. Som en opfølgning på 'Inspirationsdagene' har Netværket arrangeret kurser i 'Samtalen i faldforebyggelse'. Formålet var at give kursisterne større bevidsthed om egen kommunikationsevne og give dem bedre redskaber til formidling af deres viden. Udover indsatser rettet mod relevante faggrupper har der desuden været indsatser, som henvendte sig direkte til de ældre. 'Gå-ture' projektet var et forsøg på at få ældre borgere, som ikke går til dagligt, til at begynde at gå ture, enten alene eller med en gå-tur-ven, som blev stillet til rådighed. Formålet var at forebygge indlæggelser som følge af fysisk inaktivitet og samtidig at stimulere sociale kontakter.

Medlemmerne har også været aktive indenfor trafikikkerhedsområdet. Emnet har dog ikke haft samme overordnede prioritering i Netværket, som indsatsen blandt børn og ældre, da der på trafikområdet findes flere andre aktører, herunder Rådet for Større Færdselssikkerhed. I 2002 afholdt Netværket en konference med fokus på trafikikkerhed og

virksomhedsplaner. Målet var at diskutere trafikikkerhedspolitik i offentlige virksomheder med henblik på at etablere trafikikkerhedsplaner med afsæt i svenske erfaringer. Målgruppen for konferencen var politikere og embedsmænd fra medlemskommuner og -amter samt repræsentanter for de virksomheder, der er involveret i Netværkets tema om sundhed på arbejdspladsen. Selvom trafikikkerhed ikke har været et fremtrædende tema for Netværket overordnet set, har der dog lokalt hos de enkelte medlemmer været en del indsatser på området. Disse har blandt andet omfattet trafikikampagner rettet mod nye skoleelever i trafikken samt skolevejssikring, hvor vejnettet i skoleområder blev gennemgået for farlige steder med henblik på ombygning. I Horsens gennemførtes skolevejssikringen i samarbejde med skolebørnene. Endelig har medlemmerne udarbejdet lokale trafikikkerhedsplaner.

Som del af den overordnede målsætning arbejder flere medlemmer med registrering af ulykker både i daginstitutioner, og hvad angår faldulykker i plejeenhederne.

Ulykkestemaet har som sagt været karakteriseret ved et bredt udbud af informationsmateriale, som medlemmerne har distribueret både i og udenfor Netværket. Håndbøgerne i 'Forebyggelse af børneulykker 0-6 år' og 'Forebyggelse af børneulykker 6-15 år' er blevet revideret og samlet i den bredt omdelte 'Børnesikkerhed 0-15 år'. Sammen med håndbogen 'Vi kan selv – Mestring af småskader' har Netværket således bidraget til både forebyggelsen og håndteringen af fritidsulykker blandt børn. På faldområdet har de omtalte pjecer til risikogruppen samt tre håndbøger i forebyggelse af fald på hospitalet, på plejehjemmet og i hjemmet været det mest benyttede blandt medlemmerne. Materialet er dog ikke udviklet i den forgangne valgperiode. I 2005 formidlede Københavns kommune deres erfaringer med udlevering af gratis hoftebeskyttere ved at udgive en folder, der henvender sig til amtslige og kommunale politikere, ledere og medarbejdere, praktiserende læger, ældreråd samt foreninger og organisationer på ældreområdet.

Kost og fysisk aktivitet

Det tredje tema, som har været gennemgående for valgperioden 2002-2005, er 'Kost og fysisk aktivitet'. Netværkets medlemmer er forpligtigede til at gøre en særlig indsats indenfor området, herunder udarbejde målsætninger, igangsætte aktiviteter, udvikle materiale samt evaluere indsatser. Styregruppen arbejder ud fra de nationale mål og strategier i regeringens sundhedsprogram "Sund hele livet". Endvidere skal arbejdet understøtte nationale strategier og handlingsplaner indenfor sundhedsfremme og forebyggelse, der omfatter områderne kost og fysisk aktivitet. Handleplaner udarbejdet af styregruppen skal understøtte Sund By Netværkets medlemmer i deres forpligtigelse til at gøre en særlig indsats inden for området "kost og fysisk aktivitet". Specifikt skal medlemmerne arbejde med at udvikle kost- og bevægelsespolitikker i daginstitutioner og på skoler. Der er særligt fokus på indsatser rettet mod det stigende problem med overvægt blandt børn og på at stimulere børns motoriske udvikling.

Målsætningerne for arbejdet

De lokale målsætninger for arbejdet med kost og fysisk aktivitet handler generelt om, at borgerne i kommunerne og amterne skal spise sundere og motionere mere. Et stort flertal af medlemmerne har fokus på en øget indsats blandt børn og unge, hvor de beskæftiger sig med kostpolitik og fedmestategier, men også tiltag blandt den ældre befolkning prioriteres højt. Selvom Netværket har udarbejdet overordnede målsætninger for arbejdet med kost og fysisk aktivitet, opererer mange af medlemmerne på lokalt niveau ikke med deciderede målsætninger men tager i højere grad udgangspunkt i udvalgte målgrupper for arbejdet.

Arbejdet i perioden 2002-2005

Opgørelsen af de lokale indsatser afspejler en lang række forskellige tiltag, som dels har til formål at inspirere til at spise sundere både i kommunens institutioner og ude i børnefamilierne og blandt de ældre, dels har til formål at øge den fysiske aktivitet blandt børn i børneinstitutioner og blandt ældre.

Tretten af Netværkets medlemmer angiver, at børn og unge er deres primære målgruppe i forhold til kost og motionsområdet. Blandt de mange indsatser kan 'Børnehaver i bevægelse' projektet fremhæves, idet en overvejende del af medlemmerne har deltaget i arbejdet med denne indsats. Projektet blev gennemført i perioden september 2004 til maj 2005 som proceskurser otte steder i Danmark og med deltagelse af 260 kursister. Målsætningen med projektet var at skabe en positiv holdning til en bevægelses- og sundhedsfremmende kultur i børneinstitutionerne. Projektet inddrog det pædagogiske personale i arbejdet med kost og fysisk aktivitet, og aktiviteterne blev indskrevet i institutionernes virksomhedsplaner. Af andre lignende indsatser med fokus på øget motion kan nævnes 'Hop ud i verden', som var et bevægelsesprojekt i daginstitutioner for de 0-6 årige. 'Multisport' var et motionstilbud i Vallø til de fysisk inaktive børn fra 3.-5. klasse. I projektet var sundhedsplejerskerne den henvisende instans, og projektet gennemførtes i samarbejde med en lokal gymnastikforening.

Medlemmernes fokus på kostpolitik og fedmestategier rettet mod overvægt blandt børn og voksne har i vid udstrækning karakteriseret Netværkets indsats i valgperioden. 'Gør Horsens Lettere' er et projekt, som har til formål at reducere overvægt blandt børn og voksne i Horsens. I dette regi er der blandt andet afholdt en sommerlejr for overvægtige børn, samt gennemført 'Teater er fedt', hvor overvægtige børn indgår i teaterlege. Flere medlemmer har arrangeret aktiviteter for overvægtige børn og deres familier i form af 'Vi er på vej', hvor man blandt andet i Århus har taget udgangspunkt i overvægtige i 0.-2. klasse med kost- og bevægelsesaktiviteter for hele familien. 'Familiemotion' og 'Sunde familier' er eksempler fra Storstrøms Amt, som dels har sat fokus på familiens motionsvaner, og som dels var et tilbud til overvægtige gravide og overvægtige nybagte mødre. 'Tab og Vind' var et projekt, som fokuserede på at øge livskvaliteten blandt overvægtige børn og unge og deres familier ved at arbejde med de problemer, der vedrører overvægt.

Mange medlemmer har beskæftiget sig med børn og kostområdet ved at ansætte kostkonsulenter på daginstitutionsområdet, indføre kostpolitikker i skoler, daginstitutioner og vuggestuer og ved at gennemføre kampagner rettet mod at 'gøre det sunde valg til det lette valg' og at spise mere grønt og sundt.

På ældreområdet har medlemmerne også været aktive både med hensyn til kostpolitik og motionsaktiviteter. 'I gang hvor du bor' var et tilbud i Vallø om fysisk aktivitet for ældre, som blandt andet var rettet mod at forebygge faldulykker. 'Det gode måltid' var et projekt i Herlev blandt de ældre og de ansatte i plejehjem og de ældre, der modtager mad i eget hjem. Formålet med projektet var at fremme viden og interesse for det gode måltid, herunder madens betydning for den ældre sundhedstilstand, funktionsevne og velbefindende. 'Gå-ture' projektet omtalt under ulykkestemaet har også været benyttet som indsats med henblik på at øge ældres motionsvaner.

Foruden de to ovenstående målgrupper har nogle medlemmer henvendt sig bredt til hele lokalbefolkningen med 'Sundhedsdage for borgerne'. Udgangspunktet for arrangementerne har været regeringens Folkesundhedsprogram, og kost og fysisk aktivitet har således været et af de centrale emner. Også 'Motion på recept' er blevet benyttet af flere medlemmer, og Vestsjællands Amt har fulgt tilbudet op med 'Kostvejledning på recept' til personer, der lider under de store folkesygdomme, diabetes, hjerte-karsygdomme og overvægt.

Forebyggelse på tobaksområdet

I 2005 er der i Netværket opnået enighed om også at fokusere på rygeproblematikken, og der er nedsat en Tobaksgruppe til at udvikle arbejdet med det nye tema. Med udgangspunkt i den eksisterende viden på området er det styregruppens formål at udvikle metoder og styrke mulighederne for at implementere gode kommunale modeller for røgfrihed. Dette skal ske ved at fremme rygestop, fremme røgfri miljøer og forebygge rygestart.

Da temaet er nyt i Sund By Netværk regi, er der ingen arbejds erfaringer fra den forgangne valgperiode. I stedet præsenteres her de arbejdsplaner, som styregruppen har opstillet for det kommende år. I 2005-2006 arbejder styregruppen med at udarbejde "den gode kommunale model for tobaksforebyggelse". Målgruppen for arbejdet er således alle landets kommuner, og modellen bliver et praktisk værktøj for planlæggere og praktikere i kommunerne. Modellen omfatter en standard for den kommunale forebyggelse på tobaksområdet, gennemgang af en række relevante målgrupper, arenaer og aktører i kommunerne samt en værktøjskasse med konkrete forslag til projekter, aktiviteter og materialer. Styregruppen arbejder aktivt for at oprette og drive et netværk for personer, der på kommunalt niveau arbejder med forebyggelse på tobaksområdet.

Særlige indsatser for perioden 2002 – 2005

Gennem valgperioden 2002-2005 har Sund By Netværket videreudviklet sit sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Arbejdet har primært været rettet mod aktiviteter indenfor de tre hovedtemaer: Sundhed på arbejdspladsen, Ulykkesforebyggelse samt Kost og fysisk aktivitet. Desuden har Netværket fokuseret på dokumentation og evaluering af indsatserne, idet dette i stigende grad betragtes som et krav til det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde.

Mens arbejdet i relation til temaområder og evaluering er grundopgaver i Netværkets mangeårige arbejde, resulterer Netværkets målsætning om at tilpasse sig udviklingen i samfundet og det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde løbende i nye opgaver. Dette afsnit vil kort opsummere hvilke særlige indsatser, der har været i perioden 2002 til 2005.

Kommunalreformen

Antallet af kommuner vil blive reduceret med den nye kommunalreform, hvor små kommuner bliver slået sammen med nabokommuner, og hvor amter bliver nedlagt og erstattet af fem regioner. Samtidigt vil ansvarsfordelingen på sundhedsområdet ændre sig mellem de nye regioner og storkommuner med indførelsen af den nye sundhedslov. Kommunerne vil fremover skulle varetage den borgerrettede sundhedsfremme og forebyggelse samt den pleje og genoptræning, der ikke foregår under indlæggelse på sygehus.

Sund By Netværket vil blive påvirket af de nye reformer både organisatorisk og ved at sundhedsfremme og forebyggelse nu bliver centrale opgaver for alle landets kommuner. I den forgangne valgperiode har Netværket lagt vægt på at diskutere betydningen af den nye lovgivning dels for Netværket, dels for hvordan de nye opgaver skal løftes.

Den nye opdeling af landet i fem regioner i stedet for den nuværende amtslige opdeling betyder, at Netværket mister seks medlemmer. Det har været en prioriteret opgave at styrke Netværket med nye medlemmer, og Netværket har derfor i stigende omfang gjort opmærksom på sig selv som et forum, hvor kommuner kan drage nytte af udveksling af viden og kompetencer i forhold til de nye sundhedsfremme- og forebyggelsesopgaver. Denne indsats har i 2005 resulteret i 3 nye medlemmer og flere kommuner, der er interesserede i optagelse. Netværket vil fortsat arbejde på at tiltrække nye medlemmer.

Som et bidrag til processen med at forberede de nye storkommuner til de kommende sundhedsopgaver handlede sommerhøjskolen 2005 om 'Borgerrettet forebyggelse i den nye struktur'. Arrangementet dannede forum for en diskussion af det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde i kommunerne med præsentation af praktiske erfaringer fra Danmark og Sverige og debatindlæg vedrørende forebyggelse og økonomi, sundhedscentre som centre for forebyggelsen samt integration af forskning, udvikling og praksis.

Sund By Netværkets Projektdatabase

Netværkets projektdatabase blev etableret i 2003 som et konkret redskab til fremme af erfaringsudveksling og videndeling i og udenfor Netværket. Det er desuden hensigten, at databasen skal skabe et grundlag for systematisk evaluering af aktiviteterne i Netværket.

Netværkets arbejde udmønter sig i konkrete projekter, der foregår lokalt hos de enkelte Sund By amter og kommuner. Det har vist sig at være tidskrævende at dele erfaringer og resultater med andre både i og udenfor Netværket og vanskeligt for medlemmerne at skaffe sig overblik over, hvilke projekter der er igangsat hos de øvrige medlemmer. Netværket etablerede derfor i 2003 en fælles projektdatabase, forankret på Netværkets hjemmeside. Databasen består af beskrivelser af de sundhedsfremmende indsatser, som medlemmer af Sund By Netværket arbejder med. Oplysningerne omfatter en beskrivelse af indsatsen, målgruppen, formålet, arenaen, samarbejdspartnere og de økonomiske rammer. Som udgangspunkt skal databasen indeholde beskrivelser af de projekter, der relaterer sig til de prioriterede temaer i Netværket, men på sigt er det tanken, at medlemmerne skal kunne indtaste også andre projekter, de arbejder med. Målgruppen for databasen er, udover Netværksmedlemmerne, alle interessenter både politikere, borgere og sundhedspersonale samt andre faggrupper, eksempelvis journalister.

Databasen blev i sommeren 2005 evalueret af SIF. På det tidspunkt indeholdt databasen i alt 68 projekter, indtastet af 12 af de daværende 17 medlemmer. Evalueringen konkluderede, at databasen desværre ikke havde fået den intenderede forankring i Netværket. Antallet af indtastede projekter var ikke tilfredsstillende, og set i forhold til målsætningen om, at databasen skulle kunne indgå i en systematisk evaluering af Netværkets projekter, var projektoplysningerne mangelfulde. Evalueringen blev taget til efterretning af plenum, og der er forsat et ønske i Netværket om at udvikle databasen yderligere, så den kan dække de tiltænkte behov.

HEPRO

Udarbejdelsen af kommunale sundhedsprofiler kan være et nyttigt redskab for kommunerne til at tilegne sig viden om sundhedsmæssige områder, der lokalt kræver særlig opmærksomhed. Sund By Netværket har i den forbindelse fulgt HEPRO (Health Profile) projektet, og flere af Sund By Netværkets medlemmer har været aktive i opstartsfasen og det videre forløb.

Baseret på WHO's fokusområder indenfor 'Healthy Cities' har de nationale Sund By Netværk i Østersøregionen taget initiativ til samarbejdsprojektet HEPRO, der har til formål at sikre en bæredygtig folkesundhedspolitik hos de medvirkende kommuner. Formålet søges opfyldt gennem udarbejdelse af lokale sundhedsprofiler og ved at relatere sundhedsarbejdet til kommunernes overordnede planlægning. HEPRO er et EU finansieret projekt, der omfatter et interregionalt samarbejde i det baltiske område med deltagelse fra kommuner i Norge, Danmark, Estland, Letland, Litauen og Polen. Sverige og Finland bidrager med eksperthjælp til projektet, som i alt udgøres af 32 partnere.

HEPRO omfatter en sundhedsprofilundersøgelse, der blandt andet omhandler socio-demografiske faktorer, sundhedsvaner, menneskelige ressourcer, lokalsamfundets betydning, oplevet helbred, sygelighed og konsekvenser af sygelighed. Parallelt med udarbejdelsen af de kommunale sundhedsprofiler har projektet til formål at udvikle metoder til at integrere sundhedsovervejelser i en mere rummelig beslutnings- og planlægningsproces i kommunerne. Projektet forventer at bidrage til, at kommunerne får et bedre grundlag for prioritering af sundhedsopgaver, at ressourcer bliver brugt mere effektivt, og at vidensudveksling blandt partnerne vil højne kvaliteten af det lokale folkesundhedsarbejde.

Sund By Netværket indgår som partner tillige med flere af Netværkets medlemskommuner (Holbæk, Nordborg, Vejle, og Nordjyllands Amt sammen med Brønderslev og Dronninglund). Partnerskabet forpligter kommunerne til at indgå aktivt i udviklingen af de metoder og materialer, som skal føre til opnåelse af målsætningerne. Kommunerne vil i løbet af 2006 gennemføre sundhedsprofiler, og projektet afsluttes ved udgangen af 2007.

Sundhedskonsekvensvurdering (SKV)

Sundhedskonsekvensvurdering er en metode, hvormed det kan vurderes, hvilke fremtidige direkte og indirekte sundhedsmæssige konsekvenser et givent politikforslag, strategi, program eller projekt kan have.

Der er voksende interesse for metoden, og verdenssundhedsorganisationen WHO støtter udviklingen og opfordrer til dets anvendelse. I EU er der i forbindelse med Folkesundhedsprogrammet 2003-2008 afsat midler til udviklingsarbejdet med sundhedskonsekvensvurdering. I Danmark er sundhedskonsekvensvurderinger et nyt begreb, men Nordborg kommune har i 2003 efter en forsøgsperiode med gode erfaringer indført SKV som fast procedure i byrådets arbejdsgang. I praksis betyder det, at alle forslag til beslutning skal gennemgås af en sagsbehandler, der vurderer de eventuelle sundhedsmæssige konsekvenser af forslaget.

Sund By Netværket holdt i 2005 en workshop om sundhedskonsekvensvurdering for at udbrede kendskabet til metoden. Workshopen rettede sig mod politikere og embedsmænd i kommuner og amter og præsenterede blandt andet praktiske erfaringer med sundhedskonsekvensvurderinger fra både Norge, Sverige og Danmark. Oplæggene blev efterfulgt af en diskussion af, hvordan kommuner kan introducere og bruge redskabet. Kommuner og amter i og udenfor Netværket deltog i workshopen. For yderligere information om emnet se: Bistrup ML, Kamper-Jørgensen F, Sundhedskonsekvensvurderinger. Statens Institut for Folkesundhed, 2005.

Netværkets forankring hos medlemmerne

Der er i forrige afsnit gjort rede for de målområder, som Netværket anser for centrale for forankringen af arbejdet lokalt. Dette afsnit beskriver medlemmernes lokale sekretariater, deres håndtering af sundhedspolitik og sundhedsplaner, det tværsektorielle samarbejde i forbindelse med koordinations- eller styregrupper, erfaringer med borgerinddragelse og erfaringsopsamling samt medlemmernes oplevelse af Netværks medlemskabet.

De lokale ressourcer, der stilles til rådighed, både hvad angår personale og økonomi, udgør en væsentlig forudsætning for forankringen af Netværkets arbejde hos de enkelte medlemmer og for mulighederne for at indfri de krav, der stilles i forbindelse med målområderne. Det er dog vanskeligt at give et overordnet billede af de økonomiske og personalemæssige rammer for medlemmernes arbejde med Sund By Netværket. Dels fordi de deltagende kommuner og amter er meget forskellige i størrelse, men først og fremmest fordi det er vanskeligt at specificere ressourceforbruget for Sund By arbejdet, da dette arbejde som oftest er en integreret del af medlemmernes øvrige sundhedsfremmende og forebyggende arbejde.

Koordinatorerne angiver i spørgeskemabesvarelsene, der danner baggrund for denne beretning, at der hvad angår personalemæssige ressourcer oftest er afsat mellem én til tre medarbejdere, og at der opereres med et budget på mellem 30.000 og 300.000 kr. årligt til det arbejde, der relaterer sig til Netværkets indsats. I Københavns kommune er der dog 25 mio. kr. til rådighed og i alt 50 ansatte, der beskæftiger sig med det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde.

Sundhedsplaner og forebyggelsespolitik

Etablering af et lokalt sekretariat indgår ifølge tiltrædelsesdokumentet som en forudsætning for medlemskab af Netværket og anses som centralt for den lokale forankring af den forebyggende og sundhedsfremmende indsats. Sekretariatet skal bestå af mindst en fuldtidsansat koordinator, der har til opgave at varetage det lokale Sund By arbejde. Der gives mulighed for at dele stillingen, hvis det lokalt er hensigtsmæssigt for varetagelsen af opgaven.

De lokale sekretariaters arbejde er ikke nærmere defineret i tiltrædelsesdokumentet, og målsætningerne er derfor ikke identiske hos medlemmerne. I de fleste tilfælde er målsætningerne ikke specifikke for Sund By Netværket, men afspejler i højere grad de overordnede amtslige eller kommunale målsætninger for det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Flere medlemmer tager udgangspunkt i regeringens målsætninger om at øge middellevetiden, øge antallet af år med god livskvalitet og reducere den sociale ulig-

hed i sundhed. Der lægges vægt på, at borgeren skal have et kvalificeret grundlag for at vælge - eller fravælge - det sunde liv. Som eksempel skriver Sønderjyllands Amt, at 'alle sønderjyder skal have mulighed for at bevare og styrke egen sundhed og trivsel'. Denne målsætning skal resultere i, at flere borgere kender til nytten af egen indsats for helbredet og kan handle derefter. Dette er i tråd med nogle medlemmers understregning af, at borgerne i lokalområdet efter evne skal være i stand til at mestre deres eget liv. En anden specifik målsætning for nogle af de lokale sekretariater omhandler internt at implementere det brede sundhedsbegreb i alle forvaltninger. I den forbindelse nævnes det også, at dialogen om folkesundhed skal styrkes både internt i organisationen og udadtil. Dialogen skal sikre, at den forebyggende indsats bliver forankret via deling af viden og gennem partnerskaber mellem de mange forskellige aktører.

Overordnet har de fleste medlemmer angivet, at sekretariaternes opgaver består i udarbejdelse og strategisk opfølgning af den lokale sundhedsplan og sundhedspolitik. Der lægges også vægt på, at sekretariaterne skal planlægge og koordinere det sundhedsfremmende arbejde samt indsamle og videregive informationer til relevante brugere. Derudover skal sekretariaterne bistå enkeltpersoner, borgergrupper, lokalområder og forvaltninger med faglig sparring samt beskrivelse, implementering og evaluering af aktiviteter og projekter. Det nævnes også som en opgave for nogle af sekretariaterne at skabe bro mellem planlæggere og praktikere, hvilket blandt andet betyder, at sekretariaterne skal medvirke til øget borgerinvolveringen. Hos et medlem beskrives det, at sekretariatet skal kompetenceudvikles i forbindelse med at initiere sundhedskonsekvensvurderinger i alle sundheds- og miljømæssige beslutninger og handlinger. Endelig nævnes det som en væsentlig opgave at skabe øget opmærksomhed og politisk synliggørelse af det sundhedsfremmende arbejde.

Alle amter og kommuner i Danmark skal én gang i hver valgperiode udarbejde en sundhedsredegørelse. Som medlem af Sund By Netværket er man ifølge tiltrædelsesdokumentet yderligere forpligtiget til at udarbejde en sundhedsplan med henblik på at gøre redegørelsen mere anvendelsesorienteret. Sund By medlemmernes sundhedsplan skal gøre sundhedsfremme og forebyggelse til en integreret del af alle de kommunale eller amtslige forvaltninger. Sundhedsplanen er derfor et plandokument, der beskriver den overordnede politik for sundhedsvæsnets og opstiller mål for det fremtidige arbejde i sundhedsvæsnets. Planen tager udgangspunkt i en vurdering af udfordringerne de kommende år.

Alle medlemmerne, med undtagelse af et enkelt nyt medlem, har udarbejdet en sundhedsplan. Målsætningerne i sundhedsplanerne tager for manges vedkommende udgangspunkt i Regeringens sundhedsprogram 'Sund hele livet' med social lighed i sundhed som en meget væsentlig målsætning samt fokus på øget gennemsnitlig levetid og øget livskvalitet. En del af medlemmerne formulerer de overordnede sundhedsmæssige målsætninger ud fra WHO's sundhedsdefinition og værdigrundlag som f.eks. formuleret i Holbæk: '...skal [red. WHO's værdigrundlag] omsættes til optimal fysisk, psykisk og social funktion og velbefindende for alle'. I overensstemmelse med tiltrædelsesdokumentet er det en målsætning for medlemmerne, at sundhedsfremme og forebyggelse bliver tænkt ind i alt

kommunalt og amtsligt arbejde. Et andet gennemgående mål er, at sundhedsplanen skal have respekt for det enkelte menneske, da ansvaret for sundhed deles af samfundet og individet. Det er derfor en målsætning at skabe rammerne for, at borgere, der vil i gang med et sundere liv, har muligheder og får støtte til at gennemføre dette.

Det er et indholdsmæssigt krav til medlemmernes sundhedsplaner, at de forholder sig til sundhed, miljøet samt til lighed i sundhed. Landets kommuner skal alle udarbejde en strategi for den bæredygtige udvikling, en lokal Agenda 21-strategi, der fungerer som en overordnet ledetråd for det øvrige arbejde. De fleste Netværksmedlemmer har koblet sundhedsplanen til Agenda 21-strategien, hvorved målsætningerne for den lokale Agenda 21-strategi bliver inddraget i handleplanen for sundhedsområdet. Som eksempler på sundhedsområder, der inddrager bæredygtig udvikling, kan nævnes økologisk kost i daginstitutionerne, overvågning af luft- og vandkvalitet samt støjkontrol og fokus på cykel- og gangstier for at fremme en sund transportform.

Næsten alle medlemmer beskriver i sundhedsplanen, at de i forbindelse med det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde inddrager indsatsen for at reducere den sociale ulighed i sundhed. Det er enten udgangspunktet for alle projekter, at der skal tages særligt hensyn til de svageste grupper i lokalbefolkningen, eller det fremhæves i sundhedsplanen, at sundhedsindsatsen skal have fokus på udsatte grupper. Flere af medlemmernes sundhedsplaner har således som overordnet mål at skabe lighed i sundhed.

Endelig er medlemmerne i forbindelse med sundhedsplanens konkrete indhold blevet bedt om at angive, på hvilken måde Sund By Netværkets temaområder Sundhed på arbejdspladsen, Ulykkesforebyggelse samt Kost og fysisk aktivitet indgår i sundhedsplanen. Langt de fleste har angivet, at temaerne er en væsentlig del af planen. Temaerne bliver i forbindelse med flere af medlemmernes Sundhedsplaner gennemgået separat med hensyn til aktiviteter og målsætninger. Hos tre medlemmer danner temaerne endog grundlaget for selve sundhedsplanen.

Sundhedsplanen er hos langt de fleste medlemmer politisk forankret. I flere af Sund By Netværkets kommuner og amter har planen været godkendt i alle stående udvalg, og der er afsat midler til gennemførelsen. Hos et enkelt medlem bliver planen løbende behandlet og revideret på det politiske niveau, og flere pointerer, at sundhedsplanen er en forankret del af det overordnede politiske instrument. Yderligere nævnes det, at Netværkets temaområder indgår i den politiske debat. Et af de nye medlemmer, som endnu er tidlig i processen, giver udtryk for, at det politiske niveau vil blive taget med i processen, mens et enkelt medlem konstaterer, at planen ikke indgår meget i det politiske arbejde.

Selve gennemførelsen af sundhedsplanen varetages hos flere medlemmer af et tværsektorielt sundhedsråd, eller sundhedsforum, med samarbejdsreferencer til de øvrige afdelinger og forvaltninger i kommunen eller amtet. De samarbejdspartnere, der typisk inddrages i sundhedsrådets arbejde, er økonomiafdelingen, sundhedsfremme- og sygesikringsafdelingen, børne- & unge forvaltningen eller socialforvaltningen. Samarbejdet kan også invol-

vere de praktiserende læger eller sygehusene. Hos flere af de nyeste medlemmer pågår arbejdet med at fastlægge rammerne for sundhedsplanen og dens gennemførelse.

Sundhedsplanerne er for de flestes vedkommende udarbejdet indenfor det sidste år og er således i implementeringsfasen. Det er derfor ikke muligt at vurdere, i hvilken udstrækning de sundhedsfremmende og forebyggende målsætninger er blevet opfyldt.

Tværsæktorielt perspektiv

Netværksmedlemmerne forpligtiger sig ifølge tiltrædelsesdokumentet til at danne koordinations- eller styregrupper sammensat på tværs af sektorer. Tolv af de 18 medlemmer har nedsat lokale koordinations- eller styregrupper, der har til formål via en tæt kontakt til det politiske niveau at sikre den løbende politiske debat af de sundhedsfremmende eller forebyggende initiativer; både de der foregår i relation til Sund By Netværkets arbejde og øvrige initiativer. De lokale koordinations- eller styregrupper er tværfagligt sammensat med repræsentanter fra flere sektorer, oftest er social- og sundhedsforvaltningen, børn- og ungeforvaltningen, skole- og undervisningsforvaltningen, kulturforvaltningen og den økonomiske afdeling repræsenteret. Medlemmerne af grupperne er i overvejende grad embedsmænd, men i nogle tilfælde er også politikere, praktikere fra skole- og sundhedsvæsenet samt borgergrupper repræsenteret.

Blandt de seks Netværksmedlemmer der har angivet, at de ikke har nedsat en koordinationsgruppe, skyldes det i tre af tilfældene, at opgaven varetages af en allerede eksisterende gruppe. I ét tilfælde fungerer en borgergruppe som styregruppe. Denne gruppe består blandt andet af repræsentanter fra borgerforeninger, folkeoplysningsudvalget, ernæringsrådet, medierne, erhvervslivet, ældre- og handicaprådet, kulturområdet og kirkerne. To amter har i stedet for en Sund By styregruppe et tværgående råd, der koordinerer den generelle indsats indenfor det sundhedsfremmende og forebyggende område.

Den tværsæktorielle sammensætning af koordinationsgrupperne sikrer, at næsten alle kommunens eller amtets forvaltninger deltager i det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde, og sammensætningen af grupperne med personer med forskellige kompetencer, erfaringer og interesser bliver af flere medlemmer fremhævet som værdifuldt for det sundhedsfremmende arbejde og som et væsentligt resultat af Sund By Netværks medlemskabet. Etableringen af lokale koordinationsgrupper tillægges stor betydning for, at det lokalt er lykkedes at sætte sundhed på den politiske og administrative dagsorden. Dette har bevirket, at flere af medlemmernes sundhedsstrategier bygger på det brede samarbejde og princippet om at tænke sundhedsfremme og forebyggelse ind på alle niveauer.

Borgerinddragelse

Borgerinddragelse og borgerdeltagelse indgår ligeledes som målområde i Netværkets tiltrædelsesdokument som en forudsætning for forankringen af det lokale forebyggende og sundhedsfremmende arbejde. Der lægges vægt på, at medlemmerne skal stimulere den offentlige debat indenfor emnet, støtte borgergrupper der vil arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse samt støtte borgere, der ønsker livsstilsændringer.

I starten af valgperioden 2002–2005 udarbejdede Statens Institut for Folkesundhed en undersøgelse af Netværkets borgerinddragelsesindsats. Undersøgelsen blev sat i værk, fordi man fra Netværkets side med henblik på erfaringsudveksling ønskede at få et overblik over, hvilke borgerinddragelsesaktiviteter der var igangsat i Netværket. Med afsæt i de opnåede erfaringer og med henblik på at kvalificere det fremtidige arbejde havde undersøgelsen desuden til formål at kortlægge brugbare metoder i forhold til særlige borgergrupper. Undersøgelsen var primært baseret på kvalitative interviews med koordinatører og ansvarlige for Sund By Butikkerne.

Undersøgelsen konkluderede, at Netværket samlet havde gjort sig flere og gode erfaringer med borgerinddragelse, men at der var megen variation blandt medlemmerne. Generelt havde Sund By Butikkerne flest erfaringer med borgerinddragelse grundet deres tæthed på borgerne, synlighed i bybilledet og i kraft af deres funktion som det sted, hvor borgere kan henvende sig på egne præmisser. Medlemskommunerne havde gjort sig flere erfaringer end amterne, idet flere kommuner havde inddraget borgerne både i forhold til den kommunale sundhedsplanlægning og politikudvikling og i forbindelse med konkrete projekter. Amterne inddrog primært borgerne i forbindelse med enkeltprojekter og benyttede sig i højere grad af indirekte borgerinddragelse karakteriseret ved, at borgerne leverede sundhedsoplysninger på sundhedsvæsnets præmisser, som f.eks. ved postomdelte patienttilfredshedsundersøgelser.

Overordnet gjorde Netværket sig de erfaringer, at borgerinddragelse bliver fremmet, hvis borgerne mødes med respekt for forskellighed og i en ligeværdig relation, hvor borgernes forudsætninger er udgangspunktet. Samarbejdet skal bygge på tillid, gensidighed og overdragelse af ansvar. Det er væsentligt for borgerinddragelse, at der er kort vej fra ide til handling med mulighed for 'her-og-nu' økonomisk støtte. Metoderne, der blev benyttet i relation til borgerinddragelse, var blandt andet fokusgrupper, dialogmøder, panelmøder, borgermøder og workshops. Derudover arbejdede nogle af Sund By Butikkerne med 'empowerment-metoden' eller 'tillids- og styrkemetoden'. For yderligere uddybelse se: Poulsen J, Borgerinddragelse i Sund By Netværket. Statens Institut for Folkesundhed, 2003.

Med hensyn til Netværkets opfyldelse af tiltrædelsesdokumentets forpligtigelser vurderede undersøgelsen, at Netværket havde igangsat mange borgerinddragelsesaktiviteter, men at der stadig var behov for videreudvikling af området, eksempelvis ved at:

- udvikle metoder til at nå de mest udsatte grupper

- udvikle nye borgerindflydelsesredskaber f.eks. borgerjury
- udveksle erfaringer på området
- udvikle den 'sundhedsfremmende ledelse' der er baseret på dialog, gensidig respekt og ligeværdighed mellem borger og medarbejder
- opnå større forankring og bæredygtighed af indsatserne

I forbindelsen med denne beretning er der fulgt op på medlemmernes indsats vedrørende såvel initiativer til at informere borgerne om lokale tiltag indenfor sundhed, sundhedsfremme og forebyggelse som inddragelse og involvering af borgerne i arbejdet. Opfølgningen udgør en del af den samlede dataindsamling, og materialet er derfor ikke nær så omfattende som ved ovenstående undersøgelse.

I perioden 2002–2005 har alle medlemmer på nær ét angivet, at de har foretaget særlige initiativer til at informere borgerne om sundhed, sundhedsfremme og forebyggelse. Kommunerne og amterne har benyttet pressen, uddelt foldere, benyttet hjemmesider, afholdt infocafeer og temamøder samt haft aktiviteter i gademiljøet for at informere borgerne. Borgerinformationen har blandt andet omhandlet kampagneopfølgning, borgermøder i forbindelse med temaaktiviteterne, borgerhøringer og information i forbindelse med aktivitetsmuligheder som f.eks. rygestopkurser.

Med hensyn til borgerinddragelse har 12 ud af 18 medlemmer været aktive i den forgangne valgperiode. To medlemmer har angivet, at de ikke har foretaget sig noget med hensyn til at inddrage borgerne, det ene af disse medlemmer er ny i Netværket og forventer, at der vil blive foretaget tiltag til borgerinddragelse, når medlemskabet er bedre forankret. Medlemmernes beskrivelse af aktiviteter, der retter sig mod borgerinddragelse, varierer i både metode, formål og målgruppe. Mange nævner borgermøder som en af de væsentligste aktiviteter med henblik på at involvere og høre borgerne i lokalområdet. I Storstrøms Amt har man i forbindelse med regionsplanlægningen afholdt velbesøgte borgermøder under temaet 'Sundhed, velfærd og trivsel' og i tilknytning til tobaksområdet. I forbindelse med revideringen af skolepolitikken involverede Vejle kommunes børne- og sundhedsudvalg alle relevante interessenter, herunder elever og forældre. Flere medlemmer har angivet, at man i forbindelse med borgermøder har diskuteret ældres sundhed, tre medlemmer angiver, at man har involveret borgerne i forbindelse med konkrete projekter, og to medlemmer har angivet, at der afholdes lokale temamøder i forbindelse med den sundhedsfremmende og forebyggende indsats.

I Nordborg kommune har man nedsat dels en arbejdsgruppe, der beskæftiger sig med sundhedspolitik, dels en sundhedsplanlægningsgruppe, der begge involverer borgerne, og Holbæk har haft en tænketank på 20 personer, der har drøftet behov for sundhedsindsatser.

Medlemmerne angiver, at de samarbejder med de frivillige og private organisationer i det omfang, det er muligt og relevant, men der er igen tale om store forskelle mellem de enkelte medlemmer. Fem medlemmer svarer, at der generelt ydes rådgivning og støtte til

frivillige, der vil arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse, mens fire medlemmer svarer, at frivillighedsområdet generelt er højt prioriteret. Mere konkret nævnes primært idrætsforeninger og patientforeninger som samarbejdspartnere, hvor der eksempelvis har været samarbejde i forbindelse med stavgangstilbud, 'Motion på recept' og 'Børn i bevægelse'. I Horsens stiller Sund By butikken lokaler til rådighed for cirka 30 foreninger og borgergrupper og tilbyder faglig rådgivning og formidler relevante kontakter mellem de forskellige grupper. Generelt synes tilstedeværelsen af en Sund By butik at skabe et naturligt forum og udgangspunkt for det frivillige arbejde og for samarbejdet mellem de forskellige relevante aktører i det sundhedsfremmende og forebyggende miljø.

Erfaringsopsamling

Medlemmerne forpligter sig til at indgå i dokumentation og evaluering af Netværkets aktiviteter. Formålet med dette arbejde er at vurdere, hvorvidt de opstillede målsætninger på netværksniveau såvel som på lokalt niveau er opnået. Det betyder både, at lokalt gennemførte projekter skal dokumenteres og evalueres, og at medlemmerne må indgå i evalueringer af større projekter forankret centralt i Netværket. Der er bred enighed i Netværket om, at evaluering og opfølgning af aktiviteterne er en meget vigtig del af arbejdet med sundhedsfremme og forebyggelse. Evalueringsarbejdet har tidligere været diskuteret i Netværket. Overordnet set har man diskuteret, hvorvidt det er hensigtsmæssigt at evaluere alle tiltag, og mere konkret har man arbejdet med operationalisering af målsætningerne med henblik på at gennemføre vurderinger af indsatserne.

Medlemmernes tilbagemeldinger i forbindelse med valgperiodeberetningen 2002–2005 tyder på, at der stadig er sparsom erfaringsopfølgning på de mange indsatser i Netværket. Syv medlemmer angiver, at der udarbejdes statusrapporter og årsrapporter til relevante fora, eksempelvis byrådet eller samarbejdspartnere. Fire medlemmer angiver, at projekterne bliver løbende evalueret, enten internt eller eksternt. Et medlem skriver, at enkelte projekter evalueres, men at summen af det samlede arbejde ikke gøres op, hvorfor det kan være vanskeligt at vurdere opfyldelsen af de fastlagte målsætninger.

Formidlingen af erfaringer og status for projekter sker som oftest til relevante medarbejdere eller samarbejdspartnere. I flere tilfælde benytter medlemmerne sig af lokale medier eller hjemmesider for at informere interesserede borgere og i sjældnere tilfælde informeres der via borgermøder. Det pointeres af flere medlemmer, at man mangler relevante værktøjer i forbindelse med dette arbejde, både hvad angår opfølgningen af projekter og formidling af erfaringer.

Netværkets værdi for medlemmerne

Sund By Netværket har i det meste af valgperioden bestået af de samme medlemmer men har i forbindelse med kommunalreformen og den nye sundhedslov vedtaget en udvidelsesstrategi, som allerede i løbet af 2005 har resulteret i flere nye medlemmer. I forbindelse med beretningen er de nye medlemmer blevet bedt om at angive, hvorfor de har meldt sig ind i Netværket, og hvilke forventninger de har til medlemskabet. I samme forbindelse har det været nærlæggende at høre de etablerede medlemmer om, hvilke fordele og ulemper de vil fremhæve efter længere tids medlemskab.

Overordnet lægger de nye medlemmer vægt på, at de i en længere periode har haft fokus på det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Det har derfor været en naturlig udvikling at indgå i Sund By Netværket for at opkvalificere arbejdet i forbindelse med de lokale interesser og indsatsområder. De nye medlemmer ser medlemskabet af Netværket som et oplagt forum for videndeling og en mulighed for at drage nytte af de erfaringer, der allerede er gjort på området.

Netværket fremstår som et vigtigt sparrings- og inspirationsforum for de nye kommuner, der har besluttet sig for at styrke de sundhedsfremmende rammer for borgerne. Derudover anses den politiske binding til Netværket som en meget væsentlig faktor for, at man som kommune kan bibeholde fokus på det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. To af de nye medlemmer lægger vægt på, at etableringen af et lokalt sundhedscenter er en meget væsentlig årsag til medlemskabet, da kommunerne her står med en opgave, hvor Netværkets faglige kompetence kan bidrage til udviklingen af den borgerrettede forebyggelse.

De nye kommuner i Netværket har alle en forventning om, at de via medlemskabet kan sikre sig adgang til erfaringer og viden i Netværket, og at de kan være med til at udvikle indsatser og arbejdsmetoder til glæde for egne lokale initiativer, men også som model for andre. Netværket betragtes som et vigtigt videnscenter indenfor det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde og menes derfor at kunne bidrage til opkvalificeringen af det lokale faglige miljø. Medlemskabet skal være med til at styrke medarbejdernes kompetencer samt styrke kommunernes sundhedspolitiske profil. De to nye medlemmer, der nu har været del af Netværket i et års tid, udtrykker, at de vigtigste forventninger er indfriet, og at indlemmelsen i Netværket har været meget positiv.

De nye medlemmer har primært meldt sig ind i Sund By Netværket for at styrke den sundhedsfremmende og forebyggende indsats bredt. Selvom Netværkets prioriterede temaer Tobaksforebyggelse, Sundhed på arbejdspladsen og Kost og fysisk aktivitet sammen med Ulighed i sundhed fremhæves som interesseområder hos de nye medlemmer, er det alligevel det generelle arbejde, der optager de nye kommuner.

De nuværende medlemmer fremhæver, at det især er mulighederne for faglige sparring og inspiration, som gør medlemskabet af Netværket værdifuldt. Som medlem har man let adgang til relevant materiale og en naturlig kobling til faglige miljøer både nationalt og

internationalt. Det amtslige og kommunale samarbejde har været en vigtig og værdifuld del af Netværkets grundlag hidtil. Samarbejdet vil fortsætte som et kommunalt netværk og forventes også fremover at give en øget økonomisk styrke og at kunne bruges lokalt som politisk løftestang. Som medlem har man både kunnet nyde godt af de generelle fordele, der er forbundet med at være del af en aktiv netværksudvikling og høstet fordele af, at ens lokale bagland (kommunen eller amtet) har forpligtet sig til at arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse. Fordelene af medlemskabet set ud fra borgernes perspektiv formuleres således af et af medlemmerne:

'Glade, tilfredse, ressourcestærke og handlekompetente borgere, der kan håndtere deres eget liv og støtte andre. På sigt vil dette medvirke til færre udgifter til behandling og på det sociale område.'

Medlemmerne lægger vægt på, at de ikke ville have været involveret i nær så mange sundhedsfremmende og forebyggende aktiviteter, hvis de ikke havde været en del af Sund By Netværket. Medlemskabet giver legitimitet og sætter det sundhedsfremmende arbejde på dagsordenen. Helt konkret nævner fire medlemmer, at de ikke ville have arbejdet med ulykkesforebyggelse, hvis ikke de havde været en del af Netværket, mens to medlemmer ikke tror, at de ville have arbejdet med sundhed på arbejdspladsen. Endelig skriver fire medlemmer, at de har fået opbygget en stærk tværfaglig sundhedsgruppe, der har været afgørende for det lokale forebyggelsesarbejde, og at dette ikke var sket, hvis ikke de havde været med i Netværket. Medlemskabet har dermed betydet en professionalisering af sundhedsfremmearbejdet. De lokale politikere har kunne profilere sig ved medlemskabet, og også på politisk niveau har der foregået erfaringsudvekslinger mellem de amter og kommuner, der har haft særlig interesse i Netværkets arbejde.

Til trods for at medlemmerne tillægger Netværket stor betydning for det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde lokalt og mener, at forventninger til medlemskabet er blevet indfriet, har flere af medlemmerne adspurgte herom kunnet fremhæve enkelte ulemper forbundet med medlemskabet.

Blandt de største ulemper ved Netværksmedlemskabet er det ekstra arbejde, der kræves i forbindelse med rejseaktivitet og mødeforberedelse. Som Sund By koordinator kan arbejdsbyrden være stor, hvis man engagerer sig i Netværkets arbejdsgrupper og er alene om arbejdet hjemme i medlemskommunen eller amtet. Endvidere kan det være svært lokalt at implementere eller overtage de strategier, som fastlægges i Plenum, blandt andet fordi midlerne generelt er for små til, at man kan leve op til målsætningerne. Netværket kan også være tidskrævende, fordi beslutninger bygger på konsensusopnåelse, og fordi de enkelte koordinatore har forskellig beslutningskompetence i forhold til deres bagland. Den uensartede medlemskompetence har været et løbende problem gennem Netværkets eksistens.

Netværket set fra politikernes synsvinkel

I det følgende præsenteres interview med en ansvarlig politiker fra alle medlemskommuner og –amter. Alle politikere er blevet stillet de 3 samme spørgsmål: *Hvilket udbytte har kommunen (eller amtet) haft af medlemskabet? Hvad har medlemskabet betydet for kommunens (amtets) sundhedspolitik? Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?* For de tre kommuner, der har været medlemmer af Sund By Netværket i mindre end 2 år, var spørgsmålene dog formuleret som forventninger til udbyttet af medlemskabet: *Hvilke forventninger har kommunen til medlemskabet? Hvilken betydning kan medlemskabet få for kommunens sundhedspolitik? Hvad kan medlemskabet komme til at betyde for borgerne?*

Det overordnede indtryk af interviewene er, at politikerne tillægger medlemskabet af Netværket en væsentlig og positiv betydning for, at de har nået mange og gode resultater indenfor sundhedsfremme og forebyggelse. Der er blevet gennemført et stort antal projekter blandt medlemmerne, og Netværksmedlemskabet menes at have resulteret både i, at man har nået meget indenfor den givne periode, og at man har opnået en bedre kvalitet i arbejdet.

Det bliver betragtet som en force ved Netværket, at der er tale om politisk forpligtende medlemskab. Forpligtelsen fastholder politikernes fokus og bidrager til, at sundhedsfremme og forebyggelse ikke blot er emner, der dukker op sporadisk, men derimod til stadighed indgår på den politiske dagsorden. Sundhedsfremme og forebyggelse forankres bredt på tværs af kommunale og amtslige forvaltninger, hvorved der sikres en hensigtsmæssig koordinering af arbejdet. Flere af de amtslige politikere nævner, at deltagelsen kan have en afsmittende effekt også for andre amtslige arbejdsområder, eksempelvis ved at opmærksomheden mod forebyggelse øges i det behandlende sundhedsvæsen.

Mængden af indsatser og den gode kvalitet af disse menes især at være resultatet af erfaringsudveksling og videndeling i Netværket. Det tillægges stor betydning, at man ikke behøver at 'opfinde det hele selv' men kan blive inspireret og lære af, hvad andre har gjort. Netværket giver et fagligt fællesskab, hvor man kan trække på hinandens erfaringer og udvikle og afprøve nye metoder i arbejdet. Ved at benytte fælles standarder og bygge på andres erfaringer bliver indsatsen og de konkrete projekter mere effektive og af højere kvalitet. Også Netværkets indsats for at indsamle og udbrede kendskabet til aktuel forskning på området fremhæves som en værdifuld form for videndeling, der bidrager til at højne kvaliteten af arbejdet hos medlemmerne.

Politikerne beskriver, hvorledes mange af de indsatser, der sættes i gang i kommunen eller amtet, direkte har deres oprindelse i Netværkets prioriterede temaer, og omfatter metoder og værktøjer, der er udviklet af Netværket. Enkelte beskriver endvidere, hvorledes særlige aktiviteter, eksempelvis Netværkets årlige sommerskole, har givet inspiration og viden, der efterfølgende har ført til konkrete projekter, og såvel sommerskolen som kon-

ferencer og temamøder nævnes som arrangementer, der fungerer som en form for videreuddannelse af medarbejdere i medlemskommuner og –amter.

Flere politikere ser en fordel i, at Netværket fokuserer på det brede sundhedsbegreb. Herved medvirker Netværket til, at medlemmerne udover det, der kan betegnes som de klassiske risikofaktorer, kost, alkohol, rygning og motion, også retter opmærksomheden mod eksempelvis social ulighed, livskvalitet, trivsel og fællesskaber. Det brede sundhedsbegreb beskrives som Netværkets værdigrundlag, der inspirerer medlemmerne i deres arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse.

Netværkets fokus på borgerinddragelse betyder ifølge politikerne, at medlemmerne styrker deres fokus på de borgerrettede indsatser og bliver bedre til at indgå dialog med og inddrage borgerne i arbejdet. Projekterne, som Netværket udvikler, opleves som attraktive tilbud, der rammer borgerne, hvilket generelt fører til mere aktivitet og øget opmærksomhed mod det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Netværket roses i denne forbindelse også for at bidrage med metoder til borgerinddragelsen, som mange ønsker, men som ikke altid er så enkel at føre ud i livet.

Endelig fremhæves det i interviewene med politikerne, at Netværket har styrket medlemmernes opmærksomhed mod dokumentation og evaluering. Politikerne finder, at det forpligtende Netværk ikke blot fører til, at sundhedsfremme og forebyggelse fastholdes som et politisk bredt forankret arbejdsområde, men at medlemskabet desuden medfører, at indsatsen bliver mere systematisk, og at der skabes øget opmærksomheden mod vigtigheden af at dokumentere effekten af indsatsen og de beslutninger, der tages.

Interview med politikerne

Der præsenteres interview med følgende politikere:

Ulrik Falk-Sørensen	Ballerup
Per Tærsebøl	Helsingør
Kjeld Hansen	Herlev
Jørn Sørensen	Holbæk
Ole Stride	Holstebro
Karsten Bjerregaard	Horsens
Ib Haurum	København
Jan Prokopek Jensen	Nordborg
Karl Bornhøft	Nordjyllands Amt
Sven Hansen Tarp	Rødekro
Hjørdis Høegh-Andersen	Storstrøms Amt
Bent Krogh Petersen	Sønderjyllands Amt
Bente Eriksen	Vallø
Leif Mørck	Vejle Amt
Flemming Christensen	Vejle
Michael Jensen	Vestsjællands Amt
Aage Kock-Jensen	Viborg Amt
Michael Gram	Århus

BALLERUP

Genveje til DM i sundhed

Ballerup Kommune blev medlem af Sund By Netværket 1. januar 2005. Det første år blev medlemskabet brugt til at opkvalificere arbejdet med en samlet sundhedspolitik og et folkesundhedsprogram. Man trækker på erfaringer fra Netværket omkring metoder til rygestop. Og man afsøger Sund By for gode genveje til målet - at gøre Ballerup til Danmarks sundeste kommune 2010.

*Ulrik Falk-Sørensen
– skævheden i sundhed skal rettes op*

-Hvilke forventninger har kommunen til medlemskabet?

-Vi ser frem til, at Netværket kan fremme kommunens sundhedspolitiske mål. Vi har igangsat en proces gennem vedtagelsen af en sundhedspolitik for kommunen. Ballerup har også i forbindelse med kommunalvalget fået et sundheds- og forebyggelsesudvalg. Sundhedsopgaverne lå tidligere under social- og sundhedsudvalget, som nu "kun" er socialudvalg. Ændringen af udvalgssystemet er udtryk for den vægt, vi lægger på sundhedsfremme. Men samtidigt skal vi forberede os på de opgaver, som i forbindelse med kommunalreformen flytter over fra amtet til kommunen. Vi skal finde ud af, hvor vi skal sætte ind hvordan. Og vore ambitioner er høje. Vi har nemlig besluttet, at Ballerup skal være Danmarks sundeste kommune år 2010. Det er det overordnede mål for vor sundhedspolitik. Men jeg garanterer ikke for, at vi når så langt, siger socialudvalgsformand Ulrik Falk-Sørensen.

-Hvilken betydning kan medlemskabet få for kommunens sundhedspolitik?

-Påvirkning fra Netværket sker allerede. Vor Sund By koordinator har været pennefører i udformningen af sundhedspolitikken og samtidigt gennem længere tid været aktiv i Sund By Netværket. Selvfølgelig har vi skævet til, hvad man har gjort i byer, som har været med i Netværket gennem længere tid. Og vi arbejder med det samme brede sundhedsbegreb som Netværket.

-Hvilken betydning kan medlemskabet få for borgerne?

-Når sundhedspolitikken er endelig vedtaget efter høringsrunden, og vi begynder at blive mere konkrete og skal finde ud af, hvad vi gør med f. eks. rygning og motion, så vil vi se på, hvad man har gjort rundt omkring i Sund By Netværket. Vi behøver ikke at opfinde det hele selv. Vi vil som store indsatsområder have kost, motion og rygning. I kommunen selv, som jo er vor største arbejdsplads, står man foran at skulle gennemføre et stort projekt for bedre sundhed, bl.a. med mange tilbud om motion. I forvejen har de kommunalt ansatte tilbud om at kunne komme på en "rygskole". Men vi skal meget mere ud også til de andre borgere, hvis vi skal rette op på den sociale skævhed i sundhed. Netop i en kommune som Ballerup, hvor vi har meget socialt boligbyggeri, kan det være interessant også at sætte ind på kvarterløft og boligsocialt arbejde. Ellers når vi ikke vort flotte mål for 2010. Og Sund By Netværket vil blive brugt til at hente inspiration og erfaringer, netop når det gælder brede tilbud til borgerne.

HELSINGØR

Netværket holder os til ilden

Helsingør er en af de nye i klassen - kommunen har kun været med i Sund By Netværket siden efteråret 2004. Større erfaringer eller udbytte har man derfor ikke. Men der har de seneste år i kommunen været så megen opmærksomhed på sundhedsfremme, specielt blandt børn, at der er meget at bygge videre på.

*Per Tærsebøl
– der er penge at spare*

-Hvilke forventninger har kommunen til medlemskabet?

-Jeg er overbevist om, at sundhed og forebyggelse er meget vigtige områder for kommunen. Vort medlemskab er så nyt, at vi først nu er i gang med at indarbejde de praktiske konsekvenser. Men Sund By kravene, som vi har bundet os politisk til, vil klart slå igennem, når vi i 2006 skal udarbejde den nye sundhedspolitik for kommunen. Vi skal samtidigt lære af de andre kommuner i Netværket. Alt hvad der fremmer den generelle sundhed, er positivt. Her forventer vi, at Netværket kan hjælpe. Vi skal heller ikke være blinde for, at der i sidste ende kan være penge at spare, når man forebygger. Det er ikke derfor, at vi er gået ind i Netværket. Men det økonomiske perspektiv vil komme til at fylde mere, når kommunen får et større ansvar for borgernes sundhed efter kommunalreformens ikrafttræden, siger borgmester Per Tærsebøl.

-Hvilken betydning kan medlemskabet få for kommunens sundhedspolitik?

-Alle ser gerne, at vi gør mere ud af sundhedspolitikken. Her kan Sund By Netværket bidrage med at holde os til ilden. De forventninger, vi har haft hidtil, er blevet opfyldt, og vi føler os meget fint modtaget i Netværket. På den anden side skal vi passe lidt på med hele tiden at sige, at nu skal sundhed tænkes ind i alting. For nogle år siden var det miljø, som skulle puttes ind i alt, hvad en kommune har med at gøre. Hvis der hver evig eneste gang, når et emne kommer op, står, at nu skal man tænke sundt, så bliver folk trætte af det.

-Hvad kan medlemskabet komme til at betyde for borgerne?

-Det kan forhåbentligt komme til at betyde ganske meget, når vi tager nogle sundhedsinitiativer på baggrund af, hvad Netværket inspirerer os til. Borgerne skal fokusere mere på kost og motion og en sund livsstil. De fokusområder er Sund By Netværket med til at udpege. Vi har allerede ganske mange projekter i gang. Flere vil komme til i kraft af Netværket. Siden 2004 har vi f. eks. haft et skolesport-projekt, som foregår i fritiden og kun bæres igennem takket være nogle meget engagerede lærere. Projektet sigter på at få børn, der ellers ikke er med i organiseret sport, til at dyrke idræt. Det projekt er blevet en drønende succes. Vi gør meget ud af sund mad og bevægelse i skolen, men også af, at børn leger mere ude og cykler og går til og fra skolen. Sundhedsundervisning sætter fokus på endnu et vigtigt område, de ældre. Endelig vil vi se nærmere på trafikikkerheden. Alt det vil Sund By Netværket kunne hjælpe os med at prioritere og udbygge.

HERLEV

Målet er bedre livskvalitet

Sundhed handler ikke kun om kost og bevægelse, men også om sociale skævheder og om bedre livskvalitet. Den brede tilgang til sundhed er en grundpille i den sundhedsstrategi, Herlev Kommune har vedtaget. Og medlemskabet i Sund By Netværket var ifølge borgmester Kjeld Hansen en god inspiration, da strategien blev udformet forrige år.

Kjeld Hansen

– sundhed ikke kun en privatsag.

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Vi har været med siden 1992. Medlemskabet har betydet, at vi har haft fokus på sundhedsfremme og forebyggelse, og det har ikke blot været ord, men konkrete projekter, som er kommet den enkelte borger til gode. Megen inspiration og en stor del af engagementet er udsprunget af deltagelsen i Netværket, siger Kjeld Hansen.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Kommunen vedtog i 2004 en overordnet sundhedsstrategi. Den angiver, hvordan vi skal arbejde med sundhedsfremme og forebyggelse fremover. Andre kommuner og de amter, som er med i Netværket, har virket som inspiratorer i arbejdet med strategien. Men vi har også i Herlev været med til at udvikle materiale, bl.a. om sundhedsprofiler og sundhedskonsulentens fremtidige opgaver, som er til glæde for alle Sund By kommunerne. Udgangspunktet er det brede sundhedsbegreb, som er kernen i Sund By. I det begreb indgår traditionelle opgaver som arbejdet med rygeafvænnning, bedre kost og motion, men desuden tandpleje og vedligeholdelsestræning for ældre. Det brede sundhedsbegreb sigter imidlertid også på at løse sociale opgaver og rette op på den ulige adgang til sundhed. Det drejer sig simpelthen om at give borgerne en bedre livskvalitet. I den konkrete formulering af, hvad kommunen vil på en lang række områder, er sundhed et centralt element. Det kan gælde dagpleje, børnehaver, skoler og ældreplejen. Sundhedsstrategien fører samtidigt til, at vi søger at fordele ansvaret for sundhed mellem den enkelte borger og det offentlige. Her er budskabet, at sundhed ikke kun er en privatsag. Eksempelvis vil vi stille børnene i en meget belastende situation, hvis de i skolen får anbefalet sund mad, men forældrene synes, at junkfood er ok. Kommunens svar på det dilemma er, at borgerne har et personligt ansvar og i hvert fald skal informeres og have nogle gode tilbud, så de kan træffe det sunde valg. Mål- og rammestyrelsen fører til, at resultaterne på bl.a. sundhedsområdet bliver evalueret i det politiske rum, det vil sige udvalg og byråd. På den måde fastholdes fokus på sundhed.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Borgerne mærker ikke direkte, at vi er med i Sund By Netværket. Men de skulle gerne kunne mærke konsekvensen af medlemskabet ved, at Herlev Kommune tænker og handler fremsynet, når det gælder deres sundhed. Vi har med afsæt bl.a. i Sund By haft en bred dialog med borgerne om sundhedsstrategien. En sådan dialog er meget værdifuld, nu da vi som følge af strukturreformen skal til at finde ud, præcist hvilke opgaver kommunen skal tage sig af i forhold til regionen.

HOLBÆK

Kun sunde beslutninger

Sundhedsfremme og forebyggelse gennemtrænger i dag alle dele af politikken i Holbæk Kommune. Der træffes næsten ingen beslutninger, hvor man ikke tænker sundhed ind. Samtidigt har borgerne fået en række nye tilbud de seneste år, som kan løfte deres livskvalitet. Alt det hænger sammen med, at kommunen har deltaget i Sund By Netværket.

Jørn Sørensen

– nu skal indsatsen bredes ud i storkommunen

-Hvilket udbytte har kommunen af medlemskabet?

-Sundhed er blevet sat højt op på den politiske dagsorden. Byrådet har vedtaget en ramme for, hvordan sundhedsarbejdet skal foregå fra 2004 og frem. Den ramme udpeger, hvilke mål vi går efter for den enkeltes sundhed og for sundhed i fællesskaber. Alle udvalg har nu besluttet, hvilke sundhedsmål der skal være i det enkelte udvalgs regi, målene koordineres i et Sundhedsforum, og det brede sundhedsbegreb er tænkt ind i bl.a. lokalplaner og i kulturelle og sociale vedtagelser. Havde vi ikke været med i Sund By Netværket, var det her noget, som ville komme op sporadisk, men ellers måske var blevet lagt til side. Nu har arbejdet med sundhed fået en meget bred forankring. Mere konkret bruger vi Netværket til at hente inspiration, værktøjer og erfaringer, siger borgmester Jørn Sørensen.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Vores sundhedspolitik er dagligdag for alle afdelinger, og den slår igennem på en lang række områder. Eksempelvis tænker vi forebyggelse i trafikplanlægningen. For hvis færre mennesker kommer til skade i trafikken, er det også øget sundhed. Alle kommunens institutioner bliver røgfri med udgangen af 2006. Og når vi prøver at sikre, at alle her i kommunen kommer i beskæftigelse, betragter vi også det som en del af sundhedspolitikken. Derfor er projekt "Virksomheden Holbæk", som skal skaffe ledige i arbejde, en social indsats med et sundhedsmæssigt sigte. Sund By har altså holdt os til ilden. Men det mest interessante lige nu er nok, hvilke konsekvenser den brede satsning på sundhed gennem de seneste år får, når fem kommuner fra 1/1 2007 går sammen i Ny Holbæk med 67.000 indbyggere. Kommunalreformen betyder jo, at alle kommuner får en økonomisk interesse i færre indlæggelser og i, at folkesundheden generelt forbedres. Vi bør arbejde tættere sammen med frivillige organisationer, som også beskæftiger sig med forebyggelse, og der arbejdes med at etablere et privat wellness- eller sundhedscenter, som vi vil lave en rammeaftale med omkring genoptræning og rehabilitering. Men meget af sundhedsarbejdet kan selvfølgelig også foregå i lokalområdet, så borgerne rundt omkring får lettere adgang til tilbuddene.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-En lang række konkrete tilbud. Vi laver noget for "Great Danes" - unge mennesker, som vejer for meget. Vi har rygestop tilbud og bevægelses- og kostprojekter for mennesker, der lider af højt blodtryk eller diabetes. Vi har haft flere projekter omkring tykke børn. En af de sidste ting, som er sket, at automaterne for kakaomælk og colaer på skolerne nu er ryddet væk. I stedet er der kommet automater med nedkølet vand.

HOLSTEBRO

Fokus flyttet over på børnene

Holstebro Kommune har de seneste år flyttet fokus i arbejdet med sundhedsfremme fra de ældre medborgere til de mindre børn. Men også her trækker kommunen på sit medlemskab af Sund By Netværket, som giver inspiration, erfaringer og værktøjer - og gør indsatsen mere forpligtende.

*Ole Stride
- fokus fra de ældre til børnene*

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Medlemskabet har betydet, at vi hele tiden, også i 2002-2005, har haft opmærksomheden rettet mod sundhedsområdet. Vi har udarbejdet to sundhedsplaner, som vi jo har forpligtet os til over for Netværket, og vi har udpeget en række indsatsområdet. I flere år samlede vi meget af energien omkring ældreområdet. Her er mange gode tilbud nu blevet en del af hverdagen. Og vi har nu fundet det logisk at sætte mere ind over for specielt de mindre børn. I den omlægning har vi trukket på Netværket, siger Ole Stride, formand for Børn- og Udvalget i Holstebro Kommune.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Vi har fået udarbejdet en række politikker på sundhedsområdet. De binder os bl.a. til at se på, om vi kan tilbyde skolebørnene og de unge på idrætscentrene sundere mad i stedet for colaer, pommes fritter og slik. Men først og fremmest har vi sat fokus på børnene op til ti år. Det er utroligt vigtigt, fordi de sunde vaner med hensyn til kost og bevægelse fastlægges meget tidligt. Dageinstitutionerne, dagplejen, SFO og fritidshjemmene er inddraget. Vi har lavet en kostpolitik for de 0 til 6-årige og en hygiejnepolitik på dageinstitutioner m.v. Og i børnehaverne er der tre timers organiseret bevægelse pr. uge. Hele denne indsats er blevet mødt med stor og positiv interesse både fra institutioner og forældre, så det fungerer og giver virkelig noget.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Indsatsen over for de mindste giver dem en god start på et sundt liv. Min fornemmelse er, at de allerfleste forældre bakker os op. De kan nok også lære noget om det positive samspil mellem kost og bevægelse, som de selv kan bruge. Men samtidigt inddrages borgerne bredt gennem kommunens Sundheds- og Forebyggelsesudvalg, som inspirerer til aktiviteter og bl.a. har arbejdet sammen med Mejdrup Idrætscenter i Holstebro om mere sund mad i kantinen. Vi har også i kommunen sundhedskampagner på arbejdspladserne. Jeg får mange positive tilbagemeldinger, og jeg er sikker på, at vi i den kommende Ny Holstebro Kommune kan bidrage med nogle gode erfaringer, også dem vi har fået via Sund By Netværket.

HORSENS

Vi er blevet frækkere

Horsens Kommune er en af pionererne i det danske Sund By Netværk og fik landets første Sund By Butik allerede 1988. Men man har bestemt ikke tabt pusten eller droslet ned på ambitionerne. Tværtimod giver kommunen hele tiden det brede sundhedsbegreb nyt indhold.

*Karsten Bjerregaard
– alle kender Sund By*

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Sundhedsbegrebet er kommet helt ind under huden i kommunen. Det er noget, som alle på en eller anden måde forholder sig til. Alle borgere kender Sund By, i hvert fald Sund By Butikken. Vi har gennem alle årene i Netværket arbejdet med det helt brede sundhedsbegreb, hvor det er vigtigt at skabe samvær, trivsel og nye fællesskaber. Senest har vi fået statspenge til et sundhedscenter i forbindelse med kommunalreformen. Det ser jeg som næsten logisk, fordi vi har arbejdet konsekvent med sundhedsområdet gennem så mange år. Desuden har vi, også de seneste tre år, haft et stort udbytte af at udveksle erfaringer gennem Netværket, og vi raffinerer og udbygger vort arbejde med sundhed. Det at være sammen med andre omkring denne indsats er måske mere nødvendigt end nogensinde, siger Karsten Bjerregaard, formanden for sundheds- og socialudvalget.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Jeg er sikker på, at de impulser, vi får gennem Sund By Netværket, har været med til at styrke det tværgående samarbejde om sundhed i kommunen. Vi oplever slet ikke de skarpe skel mellem forvaltningerne, som vi havde for år tilbage. Personale i alle forvaltninger arbejder i dag med sundhedspolitik. I forbindelse med kommunalreformen har vi vedtaget, at der i Ny Horsens Kommune skal være et sundhedsudvalg, som går på tværs af alle forvaltningerne. Det er udtryk for, at vi fokuserer endnu mere på sundhed. Men vi har valgt ikke hele tiden at beskrive de sundhedsmæssige konsekvenser af vore mål og beslutninger, når vi politisk tager et emne op. Vi føler ikke, at vi længere behøver at gøre hinanden opmærksom på det perspektiv, fordi det i dag er rutine.

-Hvad har medlemskabet af Netværket betydet for borgerne?

-Medlemskabet betyder, at borgerne kommer tættere på sundhedstanken. Når jeg har stukket næsen inden for i Sund By Butikken, oplever jeg virkelig, at borgerne tager de mange tilbud til sig og er aktive. Et eksempel er, at Sund By Netværket er gået sammen med pensionisterne om at lave højskoledage i Forum Horsens. Den type arrangementer drejer sig også om livskvalitet og dermed sundhed. Vi har projekter omkring kost, motion, rygestop, alkohol og narko. En daginstitution og en skole blev kendt for at forbyde slik. Sund By Butikken er udgangspunktet for mange projekter, og vort arbejde i Netværket er en del af den proces, vi er i gang med for at udbrede kendskabet til sundhed. Der sker en bevidstgørelse, og vi bliver frækkere og tør vove noget mere i indsatsen for et sundere liv.

KØBENHAVN

Arbejdet med sundhed bliver mere præcist

Københavns Kommune var i 1991, sammen med Horsens, med til at danne Netværket af Sunde Byer. Medlemskabet bidrager stadig til at hæve kvaliteten i arbejdet med sundhedsfremme og fokusere dette arbejde præcist.

*Ib Haurum
– vi har været tidligt ude*

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Alle i kommunen, som arbejder med sundhedsfremme, er kommet med i et fagligt fællesskab. Man har kunnet dele erfaringer med andre i Netværket og har ikke skullet opfinde alting selv. Udvekslingen er bl.a. sket på de årlige sommerskoler. Effekten er, at fagligheden i vor indsats styrkes, siger Ib Haurum, vicedirektør for hovedstadskommunens sundheds- og omsorgsforvaltning.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Direkte har den ikke influeret væsentligt. Der er mere tale om en indirekte påvirkning. På den anden side er der ikke tvivl om, at medlemskabet har inspireret dele af vor sundhedspolitik. Under alle omstændigheder opererer vi med samme brede sundhedsbegreb, som Netværket bygger på. Vi gør meget ud af at dokumentere behov og resultater. Det indebærer, at vi prøver at målrette og docere vor indsats præcist. Det betyder meget for os, at uligheden i sundhed rettes op. Vi ser som følge deraf meget på, hvilke lokalområder der trænger mest, og sætter ind med kvarterløft og byfornyelse. Også på den måde arbejder vi med fremme af sundhed. De seneste år er der satset meget på sund kost og motion. I alle kommunale sektorer tager man i dag den vinkel med i indsatsen for borgerne. Helt konkret har vi megen fornøjelse af projektet ”Byen i bevægelse”. Et aktivitetsprogram er vedtaget politisk, og det rummer en lang række konkrete tilbud. I børneinstitutionerne sættes der ind med sund mad og bevægelse. Men også vore parker er blevet indrettet på bedre at kunne bruges til motion. I Fælledparken er der således kommet en belyst løberute, som folk kan bruge i de mørke timer. Og i flere parker er der i dag udendørs motionsredskaber.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Et præcist svar er umuligt. Men kommunens deltagelse først i det europæiske samarbejde mellem sunde byer og derefter gennem mange år i Netværket af Sunde Byer har betydet, at der hele tiden har været politisk fokus på forebyggelse og sundhedsfremme. Det har ført til et bredt tilbud af borgerrettede projekter og aktiviteter, som også er blevet brugt. Vi har efterfølgende kunnet dokumentere, at sundhedstilstanden vitterligt er blevet bedre på en række vigtige områder. Det er der uden tvivl mange årsager til. Men resultaterne hænger sikkert sammen med, at vi har været tidligt og også massivt ude. Og det kan delvis føres tilbage til den inspiration, vi har fået gennem Netværket.

NORDBORG

Sundhed gennemsyrrer alt

Nordborg Kommune har en meget flot sundhedsprofil. Den profil er blevet udbygget på flere punkter siden 2002. Og den flytter med ind i Ny Sønderborg Kommune. Den skal ledes af Jan Prokopek Jensen, Nordborgs borgmester til 1/1 2007.

Jan Prokopek Jensen

– tager de gode erfaringer med til Ny Sønderborg

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Sundhed er kommet højt op på den politiske dagsorden. Vi har fået sat et stort antal projekter i gang. Et eksempel er, at der nu i alle beslutninger, kommunen foretager, indgår sundhedskonsekvensvurderinger. Uanset hvilket udvalg der forbereder en sag, og uanset om den handler om økonomi, undervisning, miljø, veje eller sociale ydelser, så skal de sundhedsmæssige konsekvenser vurderes. Vurderingerne følges op af et kontrolsystem, vi er ved at opbygge. I det ligger, at vi søger at måle (monitorere), om en beslutning nu også har fået den effekt, der var tilsigtet. Samtidigt har vi stor gavn af inspiration fra Netværket, hvor vi trækker på hinandens erfaringer, siger han.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Virkelig meget. I den konstitueringsaftale for Ny Sønderborg, vi lige har skrevet under, siger vi, at sundhed skal være et gennemgående element i samtlige politikker. Den interesse for sundhed, vi har oparbejdet i Nordborg, tager vi med i de seks andre kommuner, som nu fusionerer. Det var ikke sket, hvis vi ikke havde været medlem af Netværket. Vi har fået en model at arbejde ud fra, når det gælder sundhed, idet vi i byrådet taler visioner og mål uden i første omgang at tænke på penge. Næste skridt er et debatoplæg, som udstikker linjerne. Det oplæg går vi ud til borgerne med. Konsekvenserne tages derefter op, hver gang vi forhandler budget for det kommende år. Desuden har vi inden for de enkelte dele af sundhedsområdet udarbejdet del politikker. Det betyder, at vi har en politik for sygefravær, at hver kommunal arbejdsplads har en politik for sundhedsfremme, at vi forebygger stress og arbejder for et godt psykisk arbejdsmiljø, og at vi arbejder med alkohol- og stofmisbrug og i den forbindelse har dannet kollega-netværk.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Vi gør meget ud af dialogen med befolkningen. Vore erfaringer med det borgerrettede forebyggelsesarbejde er gode. Vi har en sundhedsgruppe, som er en borgergruppe. Men en række andre borgergrupper er med i dialogen. Vi har også tilbud til alle borgere om gratis rygeafvænning. På tre år har vi øget antallet af borgere, der er med i frivilligt socialt arbejde, fra 260 til 674. Nogle frivillige organiserer stavgang, andre tager med indkøbsbusser eller ringer rundt til de ældre hver morgen. Stierne ude i naturen er blevet gjort mere fremkommelige for handicappede. Og vi er kommet med i et såkaldt HEPRO-projekt. Det er EU-finansieret og indebærer, at vi spørger grupper af borgere, hvordan de oplever deres helbred. Det var vi aldrig kommet i nærheden af, hvis vi ikke havde været med i Sund By Netværket.

NORDJYLLANDS AMT

20 Sund By butikker åbnet

Sund By butikker er skudt op i de fleste nordjyske kommuner, og flertallet af borgerne kender til dem. De fleste af samtlige danske butikker med sundhed på alle hylder ligger faktisk i Nordjyllands Amt. Det giver mulighed for en ubureaukratisk indsats tæt på borgerne. Og det er Karl Bornhøft, formanden for amtets Sundhedsudvalg, glad for.

*Karl Bornhøft
– vi må ikke være os selv nok*

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-Sundhedsfremme og forebyggelse har stået langt oppe på den politiske dagsorden gennem mange år. Ud over at prioritere samarbejdet med de nordjyske kommuner meget højt har holdningen i amtet altid været, at vi skal deltage i nationalt og internationalt samarbejde omkring sundhedsfremme og forebyggelse. Det er i fællesskab med andre, at vi kan udvikle visionerne. I den sammenhæng har det haft sin betydning, at vi har deltaget i Sund By Netværket. Her har vi et forum for erfaringsudveksling. Samtidig har Netværket været en god sparringspartner i udviklingen af metoder - eksempelvis omkring faldforebyggelse hos ældre. Netværket har på nogle områder også fungeret som forum for stillingtagen til aktuelle sundhedspolitiske problemer. I den forbindelse er det meget vigtigt, at Sund By Netværket er selvstændigt - og ikke en del af Sundhedsstyrelsen, Amtsrådsforeningen eller Kommunernes Landsforening, siger Karl Bornhøft.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Sund By Netværket har som sådan ikke haft direkte indflydelse på vores sundhedspolitik. Men vor sundhedspolitik bygger på det samme værdigrundlag som Sund By Netværket, nemlig WHO's sundhedsbegreb, der anskuer sundhed som andet end fravær af sygdom. Det er ud fra den helhedsbetragtning, at man må tilrettelægge indsatsen. Derfor har vi i Nordjyllands Amt længe arbejdet ud fra en flerstrengt strategi - sygehusstrategi, virksomhedsstrategi og kommunestrategi - hvor vi går sammen om at skabe rammer for, at borgerne kan tilbydes muligheder for en sund levevis.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Vi har sundhedsaftaler med 25 kommuner ud af 27 i alt, og vi har etableret Sund By butikker i 20 kommuner, hvor borgerne har en ubureaukratisk indgang til sundhedsfremme og forebyggelse, eksempelvis adgang til at deltage i forskellige Netværk, rygestopkurser, kostvejledning, fysisk aktivitet, "Motion på Recept" m.v. Sund By blev evalueret af Statens Institut for Folkesundhed i 2003. Evalueringen viste, at 73 pct. af de nordjyske borgere kendte til Sund By, knap 10 pct. var aktuelle brugere, og 44 pct. ville henvende sig, såfremt de fik behov for at deltage i sundhedsfremmende tiltag. Med sygehusene har vi indgået kontrakter om at sikre sunde rammer for ansatte, patienter og pårørende, og vi har etableret et Center for Sunde Arbejdspladser, som går ud og tilbyder deres assistance til at udvikle sunde arbejdspladser. Jeg vil på baggrund af vore gode erfaringer slå et slag for, at Sund By Netværket består i fremtiden som et forum, hvor de nye kommuner og regioner kan mødes og inspirere hinanden og udvikle og afprøve nye metoder.

RØDEKRO

Et godt spark til at komme i gang

Rødekro er først kommet med i Sund By Netværket fra juni 2005. Men den sønderjyske kommune har store forventninger til medlemskabet. Og medbringer et helt nyt sundhedscenter og nogle erfaringer fra indsatsen for sundhedsfremme, som man gerne vil trække med ind i Ny Åbenrå Kommune, som Rødekro fusionerer med fra 2007. Sundhedsområdet i Rødekro kom i 2005 højere op på dagsordenen gennem lidt af en tilfældighed. Kommunen købte nemlig svømmehallen i byen. Med den fulgte en del lokaler og idrætsfaciliteter, bl.a. et motionscenter. Stedet blev hurtigt til et kommunalt sundhedscenter. Snart åbnede der klinikker for fysioterapi og kiropraktik. Læger bliver måske også knyttet til sundhedscentret.

*Sven Hansen Tarp
- Netværket forpligter*

Sven Hansen Tarp, formand for Socialudvalget:

-Lederen af sundhedscentret foreslog, at vi skulle gå ind i Sund By Netværket. Det gjorde vi så også. Og det er jeg sikker på er en god beslutning.

-Hvilke forventninger har kommunen til medlemskabet?

-Jeg tror, vi inden for Netværket kan hente nogle rigtig gode ideer og udveksle nogle rigtig gode erfaringer. Sund By har værktøjer, som vi kan have nytte af at bruge. Samtidigt er det vigtigt, at vi i Netværket forpligter os politisk til at gøre en seriøs indsats på sundhedsområdet. Der bliver fulgt op på det, som vi beslutter, siger han.

-Hvilken betydning kan medlemskabet få for kommunens sundhedspolitik?

-Hele sundhedsområdet kommer mere i fokus. Medlemskabet giver os et spark, så der virkelig sker noget. Vi binder os til at sætte deres sundhedspolitik på papir og udforme den i detaljer. På den måde vil vi sidde med et katalog, som vi altid kan og skal holde vore beslutninger og projekter op imod. Indsatsen bliver forankret, og vi forpligter os over for hinanden.

-Hvad kan medlemskabet komme til at betyde for borgerne?

-Meget af det, borgerne får tilbudt, har allerede fået en flot start på sundhedscentret. Og der vil komme meget mere, ikke mindst i den kommende storkommune, hvor sundhedscentret bliver tilgængeligt for alle, også borgerne i den nuværende Åbenrå Kommune. Men allerede nu foregår der meget i sundhedscentret: Alle kan få lavet en sundhedsprofil og et personligt program til cyklerne og maskinerne i motionsrummet. Et andet borger tilbud går på, at man kan lære at stoppe rygningen uden at tage på i vægt. Her er der faktisk venteliste, så det tilbud er virkelig slået an. Og endelig kan kommunalt ansatte deltage i motion på centret. På den måde har Rødekro Kommune taget hul på en fremtid med mere sundhedsfremme i den nye Åbenrå Kommune. Den proces vil medlemskabet af Sund By Netværket give tempo og indhold.

STORSTRØMS AMT

Borgerne får gode oplevelser

Borgerne i Storstrøms Amt har fået en række gode tilbud om forebyggelse og om et sundere liv, som de ikke har kunnet - eller villet - sige nej til. Samtidigt er amtet kommet i tæt dialog med kommunerne om mål og midler i arbejdet med sundhedsfremme. Begge dele kan i høj grad føres tilbage til inspirationen fra Sund By Netværket, vurderer formanden for Sundhedsudvalget Hjørdis Høegh-Andersen.

*Hjørdis Høegh-Andersen
– gode tilbud til borgerne via Sund By Netværket*

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-Vi har været meget glade for Netværket, som vi har været med i siden 1992. De ansatte i sundhedssektoren har fået nogle gode erfaringer, og de produkter, vi har tilbudt borgerne, er blevet præget i positiv retning. Det betyder, at borgerne har fået nogle gode oplevelser, og at vægten er blevet lagt meget på forebyggelse, siger Hjørdis Høegh-Andersen, der også er formand for Det centrale Samordningsudvalg.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Både når et gælder behandling, men også sundhedsfremme, har vi bygget på principperne fra Sund By. Medarbejderne har i den grad været i dialog med kollegaer andre steder i Netværket og også fået input fra Sund By sekretariatet. Vort Folkesundhedscenter laver en status over sundhedsindsatsen. Initiativet kommer fra Sundhedsudvalget, og resultatet skal være et redskab, vi kan bruge sammen med kommunerne til nytænkning og til at udpege fremtidige indsatsområder. Af mere konkrete projekter vil jeg fremhæve stavgang. Utroligt mange er kommet i gang med motion på den måde, og et stort antal frivillige har stillet sig til rådighed. Der er også grund til at nævne et ældre projekt som rygestop, som stadig er godt i gang. Vi har længe arbejdet med at forebygge faldulykker hos ældre og har nu fået dannet såkaldte faldskoler. ”Motion på Recept” er nu et tilbud mange steder i amtet, og vi har fået dannet KOL-skoler og netværk blandt de mennesker, som har denne lungesygdom. Mange af disse tilbud og projekter har deres oprindelse i initiativer og erfaringer, der kommer fra Sund By Netværket.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Det er tydeligt, at der er en stor aktivitet ude blandt borgerne. Det må komme af, at tilbudene er attraktive. Borgerne kan se, at her er der noget, som rykker. Vi har med andre ord fået gjort indsatsen på sundhedsområdet borgerrettet. Et projekt, jeg selv har fulgt tæt i efteråret, er familiemotion på skolerne. Far og mor er altså med. Via klasselærerne udfylder børnene skemaer om motionsvaner. Efter to uger med forskellige fysiske aktiviteter gør man op, hvad man har fået lavet, og man kan sammenligne sine resultater med andres. Det projekt har vi haft stort held med, synes jeg.

SØNDERJYLLANDS AMT

Afsindigt mange sundhedsprojekter

Sund By medlemskabet har givet et stort antal sønderjyder en bedre livskvalitet. Det er Bent Krogh Petersen overbevist om, efter at han som medlem af Sundhedsudvalget i Sønderjyllands Amt, fra 1996 som næstformand, har fulgt udviklingen tæt, siden amtet kom med 1992.

*Bent Krogh Petersen
– Netværket giver borgerne en bedre livskvalitet*

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-Det at være med i sådan et netværk giver inspiration, og den smitter. Det er bl.a. sket på de sommerkursus, Sund By Netværket holder hvert år. De fra administrationen, som har med sundhedsområdet at gøre, har deltaget sammen med nogle få andre. Og vi har også en af ”bagmændene” i Sund By, Gregor Gurevitsch, ansat. Sund By har fået en god forankring i amtets administration på ledelsesniveau. Det har ført til, at en række personer er ansat for at tage sig forskellige sundhedsprojekter. Et godt eksempel på et projekt var samarbejdet i amtet om sundhedsfremmende skoler. Et andet eksempel er et projekt om forebyggelse i forbindelse med sygehusindlæggelse og placering på plejehjem. Det projekt udsprang direkte af et sommerkursus. Vi har haft kegleklubber og motionsklubber, som har fået tilskud fra amtet. Der har været mere gennemgående temaer som ”fedt for fight” og rygestoptilbud, og vi har haft folk ude på arbejdspladserne for at organisere sundhedsfremme. I det hele taget har vi i amtet haft afsindigt mange sundhedsprojekter, siger Bent Krogh Petersen.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Når sundhed er solidt forankret i administrationen og er højt prioriteret i amtsrådets politiske vedtagelser, smitter det af i vore sygehuses måde at tænke og handle på. Nogle af dem deltager i det verdensomspændende samarbejde mellem sunde hospitaler. Vi har beskæftiget os med patientskoling - før og efter en indlæggelse - og vi har haft diætister ude i almen praksis som et led i indsatsen omkring sukkersyge. Det er utroligt vigtigt, at vi har Sund By Netværket. For så har vi mennesker siddende, som hele tiden minder os om, at det ikke er nok at behandle, men at der også skal satses på forebyggelse. På den måde sikrer vi os, at gode fremstød ikke visner bort. Og de *har* overlevet i beskåret form trods en sparerunde på det sidste, som sagde sparto til alt.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-I Sundhedsudvalget tror vi på, at det har stor betydning. Forvaltningen har statistikker, som viser, at mange er holdt op med at ryge og har fået bedre motions- og kostvaner. Der er også sket et fald i det antal dage, patienter er indlagt i forbindelse med udskiftning af led, fordi det er satset på forebyggelse og forberedelse. Borgerne er blevet inddraget mere i at tage vare på deres eget helbred. Amtet har gennem Netværket prioriteret sundhedsfremme højere, end vi ellers ville have gjort. Forebyggelse er i dag et væsentligt element i alle dele af sundhedssektoren. Det skærer omkostningerne ned. Men først og fremmest betyder det højere livskvalitet for mange.

VALLØ

Mere bevidste om sundhed

Vallø Kommune har været med i Sund By Netværket siden 1992. Sundhed er gennem årene blevet et gennemgående tema i det meste af det, kommunen beslutter og foretager sig. Og gennem Netværket inspireres man til stadig flere nye borgerrettede tilbud.

Bente Eriksen

– bred interesse blandt borgerne

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Medlemskabet har været med til at prioritere al sundhed højere. Vi har en Sundhedsfremmegruppe, som er inspireret af Sund By. Kommunen tænker også mere forebyggende end tidligere. Det hænger sammen med, at vi udveksler erfaringer med andre i Netværket og kan lade os inspirere, siger Bente Eriksen, formanden for Skole- og Sundhedsudvalget.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Vi evaluerer, hvad vi har gjort på sundhedsområdet, men vi arbejder også fremadrettet med sundhedsplanlægning. Sundhed står i vores kommuneplan. Vi binder os på den måde til at tænke sundhed ind i alle afdelinger og beslutninger. Det startede med, at vi for to år siden havde en sundhedsdag oppe i vores sportshal. Der kom cirka 1.200 mennesker, og en masse idrætsorganisationer og andre foreninger var med. Ved den lejlighed blev der sat fokus på bl.a. sund kost, rent vand, rygning og motion. Den sundhedsdag virkede meget inspirerende. Nyeste beslutning er, at rådhuset fra årsskiftet bliver røgfrit. Det er noget, medarbejderne har besluttet. På en bestemt vej i byen har vi fået trafikreguleret, så børnene trygt kan gå i skole og få lidt motion på den måde. I teknisk udvalg har man netop talt om behovet for at udskifte de neonrør på kommunale arbejdspladser, der flimrer og stresser både børn og voksne. Også det har jo med sundhed at gøre.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Der er kommet nogle nye spændende tilbud. Personalet i børnehaverne har været på en kursusdag, som handlede om kost og motion. Den dag lavede Sund By Netværket. I SFO har man bagefter oplevet, at både børn og deres forældre ville have ting i kosten skiftet ud, fordi det efter deres mening ikke var sundt nok. For de voksne har et motionstilbud, ”I gang hvor du bor”, bredt sig vældigt meget i kommunen. I fjor startede multisportshold for skolebørn. Det henvender sig til børn i 3. til 5. klasse, som vejer for meget og ikke dyrker idræt. Forskellige idrætsgrene prøves af, og den gennemgående idé er, at det skal være sjovt for børnene. Det projekt udvides nu til, at ”Vallø satser på guldklumperne”. Her er målgruppen alle børn og unge, som trænger til at bevæge sig mere og spise og drikke sundere. Endelig har vi rygestop-tilbud, og vi har netop fået tilsagn om statsmidler til et rullende sundhedscenter. Det er en lille bus, der kører rundt til institutioner og arbejdspladser og tilbyder måling af bl.a. blodtryk.

VEJLE AMT

Et vindue ud til omverdenen

Sund By Netværket betyder, at Vejle Amt arbejder mindre i blinde på sundhedsområdet. Man har fået et vindue ud til omverdenen, der åbner op for nyttig viden, god inspiration og et værdifuldt samarbejde nationalt og amter og kommuner imellem, mener Leif Mørck, formanden for Sundhedsudvalget.

Leif Mørck

– Sund By Netværket inspirer os

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-Netværket har givet os et vindue ud til verden. Vi har ikke blot arbejdet sammen med andre amter i Netværket - vi har også, med stort udbytte, arbejdet sammen med de centrale myndigheder, bl.a. Statens Institut for Folkesundhed. Ad de kanaler har vi fået mange værdifulde oplysninger og gode idéer. Også vor deltagelse i plenumgruppen af sundhedskoordinator i amterne giver meget, siger Leif Mørck.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Amtet samler sine overordnede mål for sundhedspolitikken i en sundhedsplan. I den plan er forebyggelse prioriteret højt. En del af vor sundhedspolitik er lagt ud i et forebyggelsesudvalg, som har med sundhedsfremme og forebyggelse at gøre og har medlemmer fra amtsrådet og de forskellige byråd. I det udvalg, hvor amtsborgmesteren er formand, har vi bl.a. beskæftiget os med sundhed på arbejdspladsen og forebyggelse af ulykker, og vi trækker meget på den inspiration, vi får fra Sund By Netværket. Vi har i den senere tid arbejdet med forebyggelse af arbejdsulykker i landbruget og faldulykker blandt ældre mennesker. Omkring faldulykker har vi en meget stor fælles interesse med kommunerne, fordi de borgere, der kommer alvorligt til skade ved fald, jo ender på sygehuset. Vi tilbyder nu ”Motion på Recept”, og vi har også i amtet kørt et projekt omkring kost og zoneterapi. 60 personer har fået tilskud til at deltage i det projekt. Vi er nu ved videnskabeligt at undersøge effekten. Vejle Amt er i det hele taget gået ind omkring alternativ behandling for åbent at se på, om der er noget at hente.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Meget af indsatsen, som retter sig direkte mod borgerne, sker ude i kommunerne og uden for amtets regi. Men det, vi har forsøgt, er at klæde kommunens ansatte bedre på til arbejdet med fremme af sundhed. Det er sket ved, at repræsentanter for kommunerne er blevet inviteret med til Netværkets temadage, konferencer og sommerskoler inden for amtet. Jeg tror, vi på den måde forbereder kommunerne til bedre at klare de nye opgaver på sundhedsområdet, de får med kommunalreformen. Men samtidigt bidrager de aktiviteter, borgerne får tilbudt, til, at de kan leve sundere og få en højere livskvalitet. Det er meget vigtigt at udvikle tilbud, som borgerne tager imod og føler, at de får udbytte af. Ellers kommer vi i sundhedssystemet til at stå med alt for mange, der har fået det rigtig dårligt som følge af bl.a. overvægt. Og Netværket hjælper os frem til de mest attraktive og effektive tilbud.

VEJLE

Indsatsen skal sættes i system

Vejle Kommune kom med i Sund By Netværket 2005. Medlemskabet har derfor endnu ikke for alvor fået praktisk indhold. Men det kommer, først 2006 i den gamle kommune, derefter, fra 2007, i Ny Vejle Kommune med 100.000 indbyggere.

Flemming Christensen

– begrænsede ressourcer skal udnyttes maksimalt

-Hvilke forventninger har kommunen til medlemskabet?

-Når vi har meldt os ind i Netværket, skal det primært ses på baggrund af, at vi de sidste tre-fire år har arbejdet meget med sundhed, men ikke så systematisk, som vi kunne ønske. Vi har en forventning om, at Netværket kan hjælpe os med yderligere systematisering. Når vi fra 2007, som alle kommuner, skal overtage en større del af sundhedsarbejdet, tror vi, at vi både i forhold til personalet og borgerne kan få megen glæde af at være med i Sund By og gennem det deltage i udveksling af erfaringer. Det brede sundhedsbegrebet kan se stort og uoverskueligt ud. Og der er ikke ubegrænsede midler. Også derfor er det vigtigt at dele erfaringer med andre, så vi opnår den størst mulige effekt af de ressourcer, vi sætter ind, siger borgmester Flemming Christensen.

-Hvilken betydning kan medlemskabet få for kommunens sundhedspolitik?

-Vi er gået i gang med at lave en overordnet sundhedspolitik for børn og unge. Den blev færdig i begyndelsen af 2005. Tilsvarende har vi lavet en sundhedspolitik for personalet. Det, som er vores forventning til Netværket, er, at vi kan fokusere yderligere på borgernes sundhed. Gennem vores deltagelse i det EU-finansierede HEPRO-projekt, som undersøger børns og voksnes opfattelse af egen sundhed, får vi bedre mulighed for at målrette initiativerne til de grupper, der har det største behov.

-Hvad kan medlemskabet komme til at betyde for borgerne?

-Det er i den borgerrettede indsats, vi står svagest og har taget de færreste initiativer. Det er vores klare forventning, at Netværket kan være med til at sætte projekter i gang, som bliver en succes. Det er nemlig meget betydningsfuldt for borgernes engagement i det her, at der tages initiativer, som rammer dem, og som de synes giver mening for dem personligt. Et klassisk indsatsområde er motion. Dybest set er det jo den indsats, som betyder allermost. Det har vi arbejdet lidt med uden for alvor at have fået det sat i system. Men vi bruger bl.a. en finsk motionsmetode. I den ligger, at vi har markeret ruter gennem byen og i skoven. Hvis borgerne går sådan en tur dagligt, får de et minimum af motion og dermed en bedre sundhedstilstand. Samtidigt har vi, da vi vedtog budgettet for 2006, besluttet at sætte ind med mere sund kost i skolerne. På den måde vil vi sikre, at alle børn får et sundt måltid hver dag. Men de her initiativer er kun starten på en bredere og mere sammenhængende indsats de kommende år.

VESTSJÆLLANDS AMT

Netværket gør os klogere

Sund By Netværket har inspireret Vestsjællands Amt til at tilbyde de ansatte på sygehusene motion og både dem og patienterne sund mad. Og patienter kan forlade deres praktiserende læge med en "Kost på Recept".

Michael Jensen
– Netværket giver fælles metoder

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-Vi har fået meget ud af samarbejdet med andre amter og med kommunerne og ministeriet. Gennem Sund By Netværket kan vi hente erfaringer og informationer om undersøgelser. Vi får snakket godt sammen inden for Netværket. Det giver ansatte en bedre faglig basis. Men vi som politikere bliver på samme tid klogere gennem vore kontakter med kollegaer andre steder. Der kommer også via Netværket nationale koncepter, som vi har interesse i. Sund By Netværket er med til at skabe nogle fælles standarder og nogle fælles måder at gøre tingene på, siger amtsrådsmedlem Michael Jensen. Han er formand for Rådet for Sundhedsfremme og Forebyggelse.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Når vi udvikler vore handlingsplaner, er Netværket med inde i billedet, fordi vi lytter til hinanden. Men Sund By nævnes også direkte i planerne, bl.a. fordi der i Netværket er nogle gode metoder til borgerinddragelse. Samtidigt kan vi trække på den viden, der ikke blot findes i andre danske amter, men også i de andre nordiske lande og i WHO. Noget af det, vi arbejder med på den baggrund, er kost, rygestop, motion og forebyggelse af ulykker. Vore hospitaler er med i Netværket af Forebyggende Sygehuse. Vi taler om "det fysisk aktive sygehus". I det begreb ligger bl.a., at vore medarbejdere ikke blot skal behandle og pleje de syge, men også helst selv dyrke motion og leve sundt på jobbet. Det giver dem overskud i hverdagen og øget selvværd, og det kommer patienterne til gode. I hele Sygehus Vestsjælland har vi lavet en kost- og ernæringspolitik, så både ansatte og patienter får sund kost af bæredygtig oprindelse.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Vi har indført "Motion på Recept", men også "Kost på Recept". Det sidste betyder, at man af lægen kan få henvisning til en diætist, som udarbejder en handlingsplan og giver den enkelte seks vejledninger i løbet af et halvt år. "Motion på Recept" indebærer, at personen kan gå fire måneder i et motionscenter og derefter gerne motionere selv eller gå ind i en idrætsforening. Endelig kan amtet servere "den sunde cocktail". Det er et tilbud til firmaer, grupper af borgere, skoler og børnehaver, som rummer både idræt, rygestop, leg og sund kost. Her arbejder vi sammen med Gerlev Idrætshøjskole, der er kendt for at have genoplivet gamle lege. Mange af de her projekter er begyndt som pilotforsøg, men de er nu blevet en del af driften. Og jeg er sikker på, at vi aldrig ville være nået så langt, hvis det ikke havde været for inspirationen fra Sund By Netværket.

VIBORG AMT

Bedre dialog med borgerne

Sund By bidrager til, at Viborg Amt har fået en bedre dialog med borgerne om sundhed. Samtidigt har medlemskabet højnet kvaliteten i amtets vedtagelser på sundhedsområdet. Det vurderer Aage Kock-Jensen, formanden for Socialudvalget.

*Aage Kock-Jensen
– vi har lært det fornuftige i at dokumentere*

-Hvilket udbytte har amtet haft af medlemskabet?

-For det første er vi blevet meget opmærksom på det fornuftige i at dokumentere effekten af de beslutninger, vi træffer på sundhedsområdet. For det andet får vi via Sund By Netværket en masse nyttig input og inspiration. Og for det tredje bidrager Sund By til at styrke amtets samarbejde med kommunerne og de lokale foreninger. Initiativet til et nyt fremstød kan komme fra amtet. Måske sætter amtet et beløb af, som man kan søge lokalt. Det har vi benyttet os af i Bjerringbro Kommune, hvor jeg sidder i byrådet, og vi er på den måde kommet godt i gang med at gøre noget ved overvægt hos børn og med at praktisere sundhedsfremme blandt de ældre. Sund By får os til at tænke mere systematisk, og ringene breder sig i vandet, siger Aage Kock-Jensen.

-Hvad har medlemskabet betydet for amtets sundhedspolitik?

-Amtet har i dag aldrig et punkt på dagsordenen, hvor sundhed ikke er tænkt ind. Og det, vi beslutter os for på det område, er bedre funderet end tidligere og bygger på, at vi mere går på tværs af sektorerne. Det var ikke sket så konsekvent, hvis vi ikke havde været med i Sund By. Jeg er for øvrigt hunderød for, hvad der skal ske med den store indsats, amtet har været igangsætter af, når kommunerne efter strukturreformens ikrafttræden selv skal tage sig af forebyggelse og sundhedsfremme. De skal nok finde ud af det på længere sigt. Men i første omgang kan der opstå stor usikkerhed, og meget, vi har bygget op, vil forsvinde.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Fra min egen kommune har jeg indtryk af, at vi er nået bredt ud. Eksempelvis er mange forældre engagerede i det, der laves for børnene med tilbud om motion og sund kost. En anden borgerrettet aktivitet, vi har gjort meget ud af, sætter fokus på ulykker. Vi har således fremstillet pjecer om faldulykker, og vi kan heldigvis registrere, at færre ældre i dag ender på sygehuset for at få gips om benet. En anden pjece, vi har sendt bredt ud, drejer sig om, hvordan voksne, ikke mindst forældrene, selv kan tage sig af småskader hos deres børn og ikke straks behøver at køre til nærmeste skadestue, fordi et knæ bløder. Min generelle oplevelse er, at det er blevet betydeligt lettere at få en dialog med borgerne om sundhed og forebyggelse. Den dialog praktiserer vi via sygehusene og amtets institutioner, men også gennem samarbejde med Kræftens Bekæmpelse og Hjerteforeningen.

ÅRHUS

Netværket bygger bro mellem magistrater

Selv om Århus er landets næststørste kommune, har man på sundhedsområdet et stort behov for at lære af andre. Men også, netop på grund af størrelsen, for at tænke på tværs af magistraterne og koordinere. Det understreger byrådsmedlem Michael Gram. I sin egenskab af formand for Handicaprådet sidder han, som det eneste politiker, i kommunens Sundhedsråd.

*Michael Gram
- vigtigt at koordinere*

-Hvilket udbytte har kommunen haft af medlemskabet?

-Sund By Netværket har sat tydelige fingeraftryk på de sundhedspolitiske temaer, vi har taget op i kommunen - eksempelvis motion, ulykkesforebyggelse, sunde arbejdspladser og bekæmpelse af vold på jobbet. De folk i Århus Kommune, som sidder i Sundhedsrådet eller arbejder med forebyggelse, har fået adgang til et netværk, der går på tværs af de forskellige kommuner. Det inspirerer og giver indsigt i de erfaringer, andre har gjort rundt omkring, siger han.

-Hvad har medlemskabet betydet for kommunens sundhedspolitik?

-Århus Kommune har i 2002 vedtaget en sundhedsstrategi og politisk forpligtet sig til at ville sundhed i bred forstand. I en så stor kommune som Århus kan der være langt mellem de forskellige forvaltninger. Det er derfor særligt vigtigt, at arbejdet med sundhed koordineres. Politisk bevågenhed betyder meget for, at helhedssynet på sundhed bevares. Et eksempel på den brede tilgang er, at der etableres et sundhedsfagligt videncenter i den nye Børne- og Ungemagistrat.

-Hvad har medlemskabet betydet for borgerne?

-Sundhedsrådets sekretariat siger, at man takket være Sund By Netværket har haft betydeligt lettere ved at få midler til konkrete borgerrettede projekter. Medarbejdere i kommunen, som beskæftiger sig med forebyggelse og sundhedsfremme, har fået flere kompetencer og værktøjer. De har også i dag gode sparringspartnere, forskere har været inddraget flere projekter, og det har alt sammen opgraderet deres kunnen og viden. Alt i alt har udbyttet af Netværket været så stort, at Århus Kommune fortsat vil deltage i det med stor iver, og borgerne vil mærke mere og mere til det. Med de nye opgaver, kommunerne får med kommunalreformen, er det eksempelvis guld værd, at de kan udveksle værktøjer og erfaringer, når de skal til at opbygge et genoptræningsapparat og finde ud af, hvilke behandlinger der virker på patienterne.

Resultater i valgperioden og udfordringer for den kommende tid

Netværkets væsentligste resultater i perioden 2002-2005 og udfordringerne for den kommende valgperiode belyses på baggrund af interviews med henholdsvis formanden for den periode, beretningen dækker, Gregor Gurevitsch fra Nordborg, og formanden for den kommende valgperiode, Kirsten Lee fra København.

SIF har gennemført interviewene og har af formidlingshensyn, og fordi de to formænd i væsentlig grad er enige, valgt nedenfor at præsentere formændenes udsagn samlet og i bearbejdet form.

Sundhedspolitikken er kommet på dagsorden

Både den afgående og den nuværende formand fremhæver indledningsvis vigtigheden af, at Netværket er politisk forpligtende. Forpligtelsen til at lave en sundhedspolitik har medført, at sundhedspolitikken har fået en mere fremtrædende rolle på den politiske dagsorden og har sikret, at sundhedsfremme og forebyggelse har fået den nødvendige interesse fra det politiske niveau. Det opleves som et væsentligt resultat af Netværkets arbejde, at der lokalt er kommet en større erkendelse af, at sundhedspolitik er vigtigt, og at den politiske opbakning, der er nødvendig for det fremtidige arbejde, er øget.

Gregor: "Kommunerne har været forpligtigede til at lave sundhedspolitik - ikke bare en redegørelse, men en strategi og handleplan. Alle medlemskommuner og amter har gjort det, det har været utroligt værdifuldt".

Kirsten: "I forbindelse med udarbejdelsen af sundhedsplaner og sundhedspolitik har flere kommuner i Netværket været igennem en proces, som andre med succes kan lære af og blive inspireret af".

Flere af netværksmedlemmerne har inddraget sundhedskonsekvensvurderinger i tilknytning til arbejdet med udvikling af sundhedspolitikken. Gregor Gurevitsch foreslår, at Netværket fremover kan nedsætte en arbejdsgruppe, der på baggrund af de hidtidige erfaringer kan bidrage med råd og vejledning til andre, der ønsker at udvikle arbejdet omkring sundhedspolitik og sundhedskonsekvensvurderinger.

Positivt at arbejde med temaer – men fremover skal indsatsen bredes yderligere

Netværket har i en årrække arbejdet med de samme prioriterede temaer. Det fremhæves som en styrke, at man har koncentreret sig om nogle enkelte temaer for at få den nødvendige erfaring med, hvordan man bedst arbejder med det sundhedspolitiske område. Arbejdet med temaerne har givet erfaringer med, hvordan man i fællesskab kan udvikle me-

toder og derefter implementere indsatsen. Det, at alle arbejder i samme retning, opleves som en styrke for kvaliteten af arbejdet i Netværket.

Gregor: ”Det kan godt tage lang tid at beslutte sig for et nyt tema, forbi man søger konsensus, men når man så til gengæld har besluttet sig, så arbejder alle frem mod et godt resultat”.

Både den afgående og den nye formand for Netværket er overbeviste om, at resultaterne af Netværkets arbejde bruges mange steder både i og udenfor Netværket. Samtidig spreder ideerne fra arbejdet med temaerne sig ud i kommunerne. Som eksempel herpå fortæller Gregor Gurevitsch, at arbejdet omkring projektet 'Børnehaver i bevægelse' medførte, at en række børnehaver efterfølgende har fået lavet en politik omkring kost og bevægelse, og at der desuden i kommunen er lavet flere skovbørnehaver, hvor børnene bevæger sig en masse. Gregor Gurevitsch mener, at ideerne og viljen til at gennemføre disse ting meget vel kan have været påvirket af Netværkets arbejde på området.

Det erkendes dog samtidig, at arbejdet med temaerne i vid udstrækning bæres frem af ildsjæle, og at det med udskiftning af koordinatorene blandt medlemmerne kan være svært at opretholde den store indsats inden for flere af de gamle temaer. Specifikt nævnes Ulykkestemaet, som et tema der måske fremover ikke kan opretholdes med samme store arbejdsindsats som hidtil.

Kirsten: ”Jeg ved ikke, om vi kan opretholde indsatsen indenfor f.eks. Ulykkestemaet. Men faldforebyggelse er dog meget vigtigt, og vi skal prøve at styrke dette område, men det kræver, at der er nogle til at drive det”.

Kost og fysisk aktivitet nævnes som et tema, der stadig er i sin vorden, og som der skal arbejdes videre med. Formændene er enige i, at det vil kræve yderligere tid og kræfter at få indsatsen til at blive en del af driften lokalt.

Temaet Sundhed på arbejdspladsen menes at have været påvirket af eksistensen af det Nationale Center for Sundhedsfremme på Arbejdspladsen (NCSA), som udsprang fra Netværket. Da NCSA imidlertid lukkes med udgangen af marts 2006, opleves det som en opgave for Netværket at fortsætte det arbejde, der er sat i gang, for ikke at miste de resultater der er opnået hidtil. På samme vis ønsker man at fortsætte indsatsen omkring rygestop efter lukningen af det Nationale Center for Rygestop. Forebyggelse på tobaksområdet er fra juni 2005 valgt som nyt tema for Netværkets arbejde, og formændene mener, at dette er en oplagt opgave for Netværket, fordi man her vil kunne trække på erfaringer fra de store kommuner og udnytte deres viden og ressourcer.

Kirsten: ”Vi har både København og Århus, som er store nok til at lave 'Den gode kommunale model for tobaksforebyggelse', som jeg tror vil være et godt implementeringsredskab for kommunerne. Med udgangspunkt i de to store kommuner vil det være muligt at få etableret temadage og få udviklet hele området fagligt, sammen

med de mindre kommuner. Nogle kommuner er for små til at effektuere og implementere de tobaksforebyggende indsatser alene, men dér er det jo så vigtigt, at de kan gå ud og plukke frugterne fra nogle af dem, som har mulighed for en mere ressourcekrævende faglig udvikling. De små kommuner kan også få 'leveret' rygestopinstruktører, fordi de ikke selv er store nok til at have den service. Det er ikke vigtigt, alle kommuner er selvforsynende, det vigtige er at de gør noget, at de implementerer indsatsen – og gerne i samarbejde med andre”.

Med tobakken som seneste emne dækker Netværket nu med ulykker og temaerne Sundhed på arbejdspladsen samt Kost og Fysisk aktivitet næsten hele spektret af den borgerrettede forebyggelse. Hidtil har Netværket kun beskæftiget sig med alkohol i tilknytning til temaet Sundhed på arbejdspladsen, men den nye formand mener helt bestemt, at alkoholområdet er et tema, der bør tages fat på i Netværket. Ligeledes nævner Kirsten Lee Social ulighed i sundhed som et tema, Netværket bør beskæftige sig mere med fremover.

Kirsten: ”Vi skal altså have endnu flere temaer ind. Vi behøver at beskæftige os med Social ulighed i Sund i meget højere grad, og beskæftige os med det på et meget mere akademisk niveau. Og ikke mindst alkoholområdet som er et kæmpe område”.

Øget fokus på borgerrettet forebyggelse og borgerinddragelse

Formændene mener, at der både internt i Netværket og udadtil er opnået en stigende erkendelse af, at Netværkets arbejdsområde og styrker først og fremmest ligger indenfor den borgerrettede sundhedsfremme og forebyggelse. Erkendelsen heraf ligger fint i tråd med strukturreformen og den nye sundhedslov, der betyder, at kommunerne får ansvaret for den borgerrettede sundhedsfremme og forebyggelse.

Gregor: ”Man har fundet en model for, hvordan man kan arbejde med den borgerrettede forebyggelse. Det er jo den borgerrettede forebyggelse, som Netværket altid har arbejdet med, men som for alvor er kommet på banen efter den nye sundhedslov. Vi koncentrerer os om den borgerrettede forebyggelse, og det skal man markedsføre meget stærkt. Jeg tror, at man fremover skal gøre sig meget bevidst, at det er skolerne, arbejdspladserne, børnehaven og lokalsamfundet, der er de arenaer, man skal have i spil”.

De to formænd pointerer, at Netværkets fokus på borgerrettet sundhedsfremme og forebyggelse i særlig grad fordrer opmærksomhed mod borgernes aktive medvirken i arbejdet. En del Netværksmedlemmer har benyttet borgerinddragelse med gode erfaringer, og borgerne har været inddraget i arbejdet med udformning af sundhedspolitikker. Evalueringen af borgerinddragelsen fra 2003 samlede de hidtidige erfaringer og metoder, der havde været benyttet. Evalueringen har bevirket, at koordinatorene ikke blot er blevet mere opmærksomme på vigtigheden af borgerinvolvering men også, at der er redskaber til rådighed, der gør det lettere at tænke borgerinddragelse ind i arbejdet.

Kirsten: ”Netværket skal helst være bannerførere med henblik på den borgerrettede forebyggelse, fordi det er Netværket og netværkskommunerne, der som de eneste har arbejdet med sundhedsfremme og forebyggelse, hvor det er politisk vedtaget, at man skal. Så jeg håber på, at vi kan være førende, og det kræver høj faglighed, og kræfter der kan løfte det”.

Samarbejdet med de eksterne samarbejdspartnere skal styrkes

Netværket har indført kontingent, således at man driftsmæssigt er uafhængig af eksterne midler. Det har dels den fordel, at kontingentet forpligter medlemmerne, og dels er sikringen af omkostninger forbundet med driften af Netværket vigtigt for den videre fremdrift. De konkrete aktiviteter er gennemført med projektstøtte fra Sundhedsministeriet, og formændene er ikke i tvivl om, at de mange aktiviteter, der har været sat i gang i den forløbne valgperiode, har været betinget af, at ministeriet har valgt at tilføre ressourcer i form af støtte til konkrete projekter. Desuden mener formændene, at den eksterne projektstøtte har været med til at øge opmærksomheden mod Netværkets arbejde nationalt set, og at støtten samtidig har været med til at fastholde Netværket i bestræbelserne på at udvikle aktiviteter og værktøjer til gavn også for kommuner og amter udenfor Netværket.

I forbindelse med Netværkets betydning finder formændene det væsentligt at inddrage og forstærke samarbejdet med eksterne samarbejdspartnere, og Kirsten Lee bemærker i den forbindelse, at hun er rigtig glad for, at man foruden Sundhedsstyrelsen nu også har fået et velfungerende samarbejde med Kommunernes Landsforening (KL). KL kan bruge Netværkets erfaringer, og samtidig kan KL være med til at gøre de kommunale embedsmænd og politikere opmærksom på behovet for opbakningen til de ansatte, der har interesse og engagement i det forebyggende arbejde.

Kirsten: ”KL er en meget vigtig aktør med henblik på at løfte folkesundhedsområdet. De har nu set, at der faktisk foregår en hel masse her i Sund By Netværket, og vi bliver brugt. Sundhedsstyrelsen får også en større rolle i forbindelse med de kommende forandringer, og det kunne godt være, at de kunne bruge Netværket noget mere. Med et stærkere netværk kan Sundhedsstyrelsen have en endnu større interesse i at støtte arbejdet. De har jo allerede støttet os flot. Vi har også fået etableret et samarbejde med Netværket af Forebyggende Sygehuse, og det ser jeg også som meget vigtigt, for der sidder en masse stærke fagfolk, der har noget at tilbyde os. Vi har også noget at tilbyde dem som praktikere. En meget vigtig ting forbundet med samarbejdet er, at Netværket for Forebyggende Sygehuse kan være den akse, vi kan dreje om, hvad angår samarbejdet med regionerne. Så det ser jeg som et stort udviklingspotential. Der er jo snitflader mellem den borgerrettede og den patientrettede forebyggelse, som vi skal forholde os til, og derfor er det vigtigt at få det samarbejde”.

Det er nødvendigt at tiltrække yderligere medlemmer

Formændene er glade for, at det er lykkedes at tiltrække flere nye medlemmer til Netværket, fordi den aktive indsats fra medlemmerne er fundamentet for Netværkets arbejde. Det erkendes, at mulighederne for eksempelvis at tage nye temaer op i Netværket har været begrænsede, fordi de enkelte medlemskommuner og –amter ikke har haft tilstrækkelige ressourcer, de har kunnet bruge på arbejdet i Netværket. Gregor Gurevitsch håber dog på, at den nye sundhedslov og kommunernes forpligtelse til at tænke forebyggelse vil betyde, at sundhedsarbejdet får større politisk opbakning, sådan at de enkelte medlemmer forhåbentlig vil få mulighed for at lægge endnu flere kræfter i Netværket.

Kirsten: ”Den største udfordring for Netværket fremover er, at det skal gøres større og stærkere. Netværket skal styrkes ved, at flere aktører inddrages. Der skal flere kommuner ind, og den proces er godt i gang. I forbindelse med det kommende årsmøde skal vi drøfte, hvilken strategi vi præcis skal benytte med henblik på at styrke Netværket yderligere. Men det handler overordnet om at få flere medlemmer for på den måde, får vi mere arbejdskraft. Et succeskriterium vil være at opnå et medlemstal på 25-30 kommuner.”

Begge formænd mener, at det er endog særdeles vigtigt i den kommende periode at få flere medlemmer, der kan bringe yderligere ressourcer og eventuelt nye vinkler til arbejdet i Netværket, således at der til stadighed kan udvikles gode projekter og værktøjer. Det er derfor nødvendigt fremover at styrke markedsføringen af Netværket og vise også kommuner uden for Netværket, at man har erfaringer og konkrete værktøjer at tilbyde, og at der er store fordele forbundet med at samarbejde omkring opgaverne.

Faglighed og kvalitet - praktisk implementering og forankring

Såvel den udvidelse af Netværket, der allerede har fundet sted i de seneste år, som den udvidelse, der ønskes for den kommende periode, forudsætter ifølge Kirsten Lee, at der er klarhed omkring de interne målsætninger, og at kvaliteten af arbejdet i Netværket sikres og øges.

Kirsten: ”Det er vigtigt, at vi først får kvaliteten op indenfor Netværket og kan dokumentere, at der sker et eller andet, inden vi begynder at rådgive overfor andre kommuner. Hvis vores egen kvalitet ikke er i top, så bliver det den blinde, der leder den blinde. Netværket har behov for at få nogle flere konkrete erfaringer med evaluering af projekter, her trænger Netværkets arbejde til at blive styrket”.

Den store udfordring for den kommende tid bliver derfor i endog højere grad end hidtil at formå at udvikle fagligheden af aktiviteterne, samtidig med at disse skal kunne forankres på det praktiske niveau og kunne implementeres ude i kommunerne. Midlerne er ifølge formændene styrkelse af Netværket, fortsat erfaringsudveksling og samarbejde, udvidelse af indsatsområderne, øget samarbejde med eksterne samarbejdspartnere, yderligere inddragelse af borgerne i arbejdet og mere fokus på dokumentation og evaluering. Der er så-

ledes høje ambitioner for Netværket, men det kan man tillade sig, når man bygger på års erfaring, og har et Netværk fuld af gode viljer.

Gregor: ”Vi har lært os metoder til, hvordan man arbejder med sundhedsfremme, hvordan man i fællesskab udvikler det og så får det implementeret. Det der bliver lavet kommer bredt ud, og det bruges mange steder”.

Kirsten: ”Det er store krav at stille, men man skal dog huske på, at det er de gode viljer, der udgør Netværket. Og det er en god start”.

Aktiviteter og betydningen for det sundhedsfremmende arbejde

Sund By Netværket har i valgperioden 2002–2005 været aktive internt med at udvikle og gennemføre indsatser indenfor de prioriterede temaer og med at styrke den lokale forankring af Netværket. Netværket har desuden været aktive udadtil i forbindelse med udviklingsstrategien og etableringen af flere nye partnerskaber for at skærpe den sundhedsfremmende og forebyggende indsats. Det er i perioden lykkedes for Netværket at bidrage til at skabe yderligere opmærksomhed blandt lokale politikere om betydningen af det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Samtidig har Netværket kunnet udnytte det nationale fokus, der er kommet på området, efter vedtagelsen af strukturreformen og den nye sundhedslov. Dette afsnit sammenfatter beretningen med henblik på kort at beskrive Netværkets aktiviteter og betydningen for det sundhedsfremmende arbejde.

Det prioriterede tema 'Sundhed på arbejdspladsen' blev lanceret ved oprettelsen af Netværket, og emnet har senere dannet grundlag for Nationalt Center for Sundhedsfremme på Arbejdspladsen (NCSA). Netværket og NCSA har i forbindelse med centrets lukning indgået et partnerskab for at fastholde de opnåede erfaringer. Alle medlemmer har været aktive indenfor dette indsatsområde, hvor der har været særlig fokus på rygning, ernæring, alkohol og fysisk aktivitet. Aktiviteterne indenfor temaet Sundhed på arbejdspladsen har været rettet mod såvel virksomheder som enkeltpersoner.

Temaet Forebyggelse af ulykker har haft fokus på fritidsulykker og arbejder for at reducere tilskadekomster i hjemmet og i institutioner. Indsatsen i forhold til forebyggelsen af ældres faldulykker har både omfattet rådgivning i hjemmet samt i de relevante plejeenheder. I forbindelse med børneulykker har Netværket informeret om forebyggelsen af ulykkerne samt om håndteringen af de skader, som opstår i forbindelse med børns leg og færden. Den forebyggende indsats mod fritidsulykker har primært bestået i udgivelse af skriftlig information. Endelig har der blandt medlemmerne været fokus på lokal trafikikkerhed.

Kost og fysisk aktivitet er et relativt nyt tema i Netværket. Arbejdet har primært haft fokus på børn og unge og har i relation hertil omhandlet sundere kost og mere motion i institutionerne. Der har desuden været aktiviteter rettet mod overvægtige børn og unge. På ældreområdet har en række medlemmer taget initiativ til aktiviteter, der har til formål at øge ældres fysiske aktivitet.

Forebyggelse på tobaksområdet er det senest valgte prioriterede tema. Inden for dette tema vil Netværket videreudvikle det arbejde, der har været lavet på Nationalt Center for Rygestop. Netværket vil blandt andet arbejde videre med 'Den gode kommunale model for Rygeafvænnning'.

De etablerede sekretariater og de tværsektorielle koordinations- eller styregrupper udgør en væsentlig del af medlemmernes lokale forankring af det sundhedsfremmende arbejde. Sekretariaterne har til opgave at synliggøre og støtte de lokale sundhedsfremmende initiativer og fungerer dels som primus motor for indsatser, Netværket sætter i gang, dels som sparring og støtte for initiativer, der initieres lokalt af borgere og samarbejdspartnere. De tværsektorielle grupper har stor betydning for amternes og kommunernes lokale arbejde, og de fleste medlemmer pointerer vigtigheden af både at få samlet flere forskellige faglige kompetencer og inddrage det politiske niveau for at sikre et bredt engagement.

De lokale Sundhedsplaner er et konkret udtryk for medlemmernes forankringsarbejde og fungerer som et handlingsorienteret værktøj. Sundhedsplanerne inddrager i de fleste tilfælde både et bæredygtigt udviklingsperspektiv samt en fokuseret indsats mod den sociale ulighed i sundhed. For de fleste medlemmers vedkommende er Sund By Netværkets prioriterede temaer integreret i, eller grundlæggende for, sundhedsplanen. Hos enkelte medlemmer har borgerne været involveret i udarbejdelsen af sundhedsplanen. Borgerinddragelse opfattes i Netværket som centralt for det sundhedsfremmende og forebyggende arbejde, og selvom flere medlemmer allerede har erfaringer med at inddrage borgerne i arbejdsprocessen, forventes borgerinddragelse at blive yderligere forankret i det fremtidige arbejde. I den forbindelse opleves Netværkets målsætning om at sprede relevant information om erfaringer og resultater, både internt og eksternt, som medvirkende til, at Netværket generelt får borgerinddragelse bedre integreret i arbejdet. Endelig har Netværket i perioden haft øget fokus på opfølgning og dokumentation af indsatsen, og dette arbejde vil i den igangværende periode blive yderligere udviklet.

Det sundhedsfremmende og forebyggende perspektiv er kommet på den nationale politiske dagsorden. Strukturreformen og den nye sundhedslov stiller nye krav til kommunerne, der fremover får ansvaret for den borgerrettede sundhedsfremme og forebyggelse. Medlemskommunerne føler sig på baggrund af Sund By Netværkets mangeårige erfaring med indsatser og metodeudvikling indenfor det sundhedsfremmende område særligt godt forberedte til de kommende opgaver. Sund By Netværkets amter og kommuner finder, at medlemskabet har været afgørende for, at det lokale politiske niveau er inddraget i arbejdet, og at dette engagement er den primære grund til den meget målrettede indsats, som måske ikke i samme grad har fundet sted udenfor Netværket.

De nye kommunale medlemmer af Netværket støtter denne opfattelse ved at fremhæve, at ønsket om medlemskab primært skyldes, at det lokale sundhedsfremmende og forebyggende arbejde skal opkvalificeres for at imødekomme de nye opgaver. Medlemskabet af Netværket opleves som et naturligt led i den proces. Netværkets fokus på den borgerrettede forebyggelse og ambitionen om at være bannerfører på dette felt stemmer overens med de forventninger, der tillægges medlemskabet.

Interviewene med politikerne viser da også, at Netværket har haft succes med sine mål, idet politikerne i deres beskrivelse af betydningen af medlemskabet fremhæver de mange indsatser, der har været gennemført navnlig i relation til de prioriterede temaer. Netvær-

kets fokus på det brede sundhedsbegreb, den opnåede forankring på tværs i kommunen eller amtet, den inspiration og videndeling der opnås gennem medlemskabet, anvendeligheden af de udviklede værktøjer, det øgede fokus på borgerinddragelse og de gode erfaringer med deltagelse i de særlige aktiviteter.

Såvel blandt koordinatorene som politikere er der enighed om, at det forpligtende medlemskab af Sund By Netværket har resulteret i en række lokale indsatser, der både hvad angår antal og kvalitet ligger højere, end tilfældet ville have været uden medlemskabet. Med henblik på fokusering af arbejdet og opnåelse af erfaring med arbejdsprocesser har Netværket været fokuseret omkring de prioriterede temaer. Der er dog blandt både erfarne og nye medlemmer og hos den tidligere og nuværende formand enighed om, at Netværkets styrke ligger indenfor det brede, borgerrettede sundhedsfremmeperspektiv, og der er stor åbenhed overfor at diskutere inddragelse af yderligere temaer i det fremtidige arbejde.

Sund By Netværket har i perioden 2002-2005 fortsat udviklet sig som et betydningsfuldt forum for det lokale sundhedsfremmende og forebyggende arbejde. Med de nye udfordringer, kommunerne står overfor, er Netværkets kompetencer yderligere aktualiseret. For at kunne imødekomme udfordringerne i den kommende valgperiode fremhæver den nye formand betydningen af fortsat at styrke den faglige kvalitet af Netværkets arbejde, ikke mindst gennem en øget indsats indenfor dokumentation og evaluering. Kun når Netværkets arbejde fremstår troværdigt, er det muligt at sprede de gode erfaringer til landets øvrige kommuner.

Medlemmerne i Sund By Netværket

Amter:

Nordjyllands Amt
Storstrøms Amt
Sønderjyllands Amt
Vejle Amt
Vestsjællands Amt
Viborg Amt

Faglig støtte:

Statens Institut for Folkesundhed
Sundhedsstyrelsen
– Center for Forebyggelse

Observatører:

Kommunernes Landsforening
Netværk af forebyggende Sygehuse
Flensborg By

Kommuner:

Ballerup Kommune
Herlev Kommune
Helsingør Kommune
Holbæk Kommune
Holstebro Kommune
Horsens Kommune
Københavns Kommune
Nordborg Kommune
Rødovre Kommune
Vallø Kommune
Vejle Kommune
Århus Kommune

På vej:

Rødovre Kommune
Løgstør Kommune
Bornholms Regionskommune
Haderslev Kommune

Yderligere information om Sund By Netværket:

Sund By Sekretariatet
Folkesundhed København
Sjællandsgade 40
2200 København N
Tlf. 3530 3848
E-mail: nanna.friis@suf.kk.dk
E-mail: kirsten.lee@suf.kk.dk
www.sund-by-net.dk

Yderligere information om beretningen fås ved henvendelse til:

Tine Curtis
Statens Institut for Folkesundhed (SIF)
Øster Farimagsgade 5A, 2. sal
1399 København K
Tlf. 3920 7777
E-mail: tc@si-folkesundhed.dk
www.si-folkesundhed.dk